

Sed jam, Virgo pia, digneris sancta Maria,
Nequitiae mores vitæque levare labores,
Hinc fratres socii dignas impartite grates.
In festo die cantemus digna Mariæ,
Laudem dicamus illi doxamque feramus :
Accessi portum, quo mihi cursus erat.

COMPUTATIO AB ANONYMO.

Sunt anni ab origine mundi, sicut in Orosio legitur, usque ad nativitatem Christi, quinque millia centum nonaginta novem. Ab orbe condito usque ad urbem conditam, anni sunt quatuor millia quatuorcentum quadraginta septem. Ab urbe condita usque ad nativitatem Christi, anni sunt septingenti quinquaginta duo; sicque sunt anni quinque millia centum nonaginta novem. Exinde anni Domini supputantur.

DE URBE ROMA.

Roma, urbs in Italia, totius quondam orbis domina, a conditoris sui Romuli nomine sic vocata: quam propter eximiam virtutem plerique scriptorum quasi sola esset, appellare Urbem malebant. Quæ quidem, ut Orosius in chronica sua commemorat, post annos quatuor millia quadringentos quadraginta septem, id est, septingentesimo quinquagesimo secundo ante incarnationem Domini anno, condita est.

A Nobilibus quondam fueras constructa patronis,
Subdita nunc servis, heu male Roma ruis.
Desoruerunt tui tanto te tempore reges,
Cessit et ad Græcos nomen honosque tuos.
Constantinopolis florens, nova Roma vocatur,
Moribus et muris Roma vetusta cadis.
Transit et imperium, mansitque superbia tecum.
Cultus avaritiæ te nimium superat.
Vulgus ab extremis distractum partibus orbis,
Servorum servi, nunc tibi sunt Domini.
In te nobilium rectorum nemo remansit,
Ingenuique tui, rura Pelasga colunt.
Truncasti vivos crudeli funere sanctos,
Vendere nunc horum mortua membra doles.
Nam nisi te meritum Petri Paulique foveret,
Tempore jam longo Roma misella fores.

DE TREVERENSIVM URBE.

Nini Semiramis quæ tanto conjuge felix,
B Plurima possedit, sed plura prioribus addit.
Non contenta suis, nec totis finibus orbis,
Expulit a patrio privignum Trebeta regno.
Profugus insignem nostram qui condidit urbem,
Treveris huic nomen dans, ob factoris amorem.
Quæ caput Europæ cognoscitur antiquitate,
Filius hujus hero, patris hæc epigrammata pono.
Cujus ad inferias hic cum Jove Mars tenet aras,
Sidere concordia pax est non dissocianti.

EPIGRAMMA DE BEATO JOANNE ET EJUS APOCALYPSI.

Exsul ab humano dum pellitur orbe Joannes,
Et vetitus Coici est cernere regna soli,
Intrat ovans cæli Domino dilectus in aulam,
Regis et altithroni gaudet adesse choris.
Hic ubi subjectum sacra lumina vertit in orbem,
Currere fluctivagas cernit ubique rates,
Et Babel ac Solimam mixtis configere castris :
Hinc atque hinc vicibus tela fugamque capi.
Sed mitem sequitur miles qui candidus Agnum,
Cum duce percipiat regna besta poli.
Squammeus est anguis, per Tartara cæca maniplos

Submergit flammis, peste fameque suos.
Hujus quæ facies studiumve ordoque duelli,
Ars quæ, quæve phalanx, palma vel arma forent,
Pandere dum cuperem, veterum sata lata peragraus,
Excerpsi campis germina pauca sacris,
Copia ne potior generet fastidia mensis,
Convivam aut tenuem tanta parare vetet.
Nostra tuis ergo sapiant si fercula labris,
C Regnanti laudes da super astra Deo.
Sin alias, animos tamen amplexatus amicos,
Quæ cano corripiens, pumice frange, rogo.

PARÆNETICORUM VENERABILIS BEDÆ OPERUM SECTIO QUARTA IN QUA CONTINENTUR EJUS EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA,

AD ALBINUM ALBATEM *.

(Giles, Opera Bedæ, tom. I.)

Desideratissimo et reverendissimo Patri Albino,
Beda Christi famulus, salutem.

Gratantissime suscepti munuscula tuæ dilectionis,
quæ per venerabilem fratrem nostrum Nothelmum
presbyterum mittere dignatus es, et maxime litteras,

* Albinus abbas, cui venerabilis Beda hanc epistolam direxit, auctor ipsi fuit atque adjutor scribendæ Anglorum Historiæ, uti Beda testatur in

D quibus me jam secunda vice in ecclesiastica gentis
nostræ historia, ad quam me scribendam jam dudum
instigaveras, creber adjuvare atque instituire
curasti. Propter quod et ipse tibi rectissime eandem
historiam, mox ut consummare potui, ad transcribendum
remisi. Sed et aliud, quod te partim desiderare
comperi, volumen tibi vice remunerationis æque
ad transcribendum destinavi, videlicet, illud
quod de structura templi Salomonis atque allegorica
epistola nuncupatoria ad Ceolwlfum regem. Albinus
iste alius est ab Albino Flacco seu Alcuino, uno
fere sæculo ætate superior; abbas vero in Cantua-

eius interpretatione super edidit. Teque, amantissime Pater, supplex obsecro, ut pro mea fragilitate cum his, qui tecum sunt, famulis Christi, apud pium Julicem sedulus intercedere memineris : sed et eos, ad quos eadem nostra opuscula pervenire feceris, hoc idem facere monueris. Bene vale, semper amantissime in Christo Pater optime.

EPISTOLA II,

AD EGGBERTUM ANTISTITEM.
(Smith, Opera historica Bedæ.)

Dilectissimo ac reverentissimo antistiti Egberto^a, Beda famulus Christi salutem.

Memini te hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in monasterio tuo demorarer, quod hoc etiam anno velles, cum in eundem devenires locum, me quoque, ob commune legendi studium, ad tuum accire [Al., accipere] colloquium. Quod si ita, Deo volente, posset impleri, non opus esset tibi hæc per litteras scripta dirigere, cum possem liberius ore ad os loquens, quæque vellem [Al., velim], sive necessaria ducerem, secreta tibi allocutione suggerere. Verum quia hoc ne fieret, superveniens, ut nosti, corporis mei validitas prohibuit : agere tamen quod potui, erga dilectionem tuam fraternæ devotionis intuitu, curavi, mittendo videlicet per litteras quod corporaliter veniendo per colloquationem nequiveram. Precorque te per Dominum, ne harum apices litterarum arrogantiam supercilium esse suspiceris, sed obsequium potius humilitatis ac pietatis veraciter esse cognoscas.

Exhortor itaque tuam, dilectissime in Christo Antistes, sanctitatem, ut gradum sacrosanctum quem tibi Auctor graduum et spiritualium largitor charismatum committere dignatus est, sacrosancta et [H. om. et] operatione et doctrina confirmare memineris. Neutra enim hæc virtus sine altera rite potest impleri : Si aut is qui bene vivit docendi officium negligit, aut recte docens antistes rectam exercere operationem contemnit. Qui autem [Al., At qui] utrumque veraciter agit, profecto talis servus adventum Domini sui gratulabundus expectat, sperans se citius auditurum : *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam : Intra in gaudium domini tui* (Matth. xxv). Si quis vero, quod absit, gradu episcopatus accepto, nec seipsum a malis actibus bene vivendo, nec subditam sibi plebem castigando, vel admonendo corrigere curat : quid huic, veniente Domino hora

riensi monasterio sancti Petri. Is per Nothelmum Londinensis Ecclesiæ presbyterum Bedæ munuscula transmisit, et monumenta, quæ Bedæ necessaria erant in componenda Anglorum Historia. Hæc omnia constant ex Bedæ præfatione ad Ceolwifum. Porro hanc epistolam ex ms. codice Mettensis monasterii sancti Arnulfi eruit, mihi que transmisit v. r. religiosus dominus Placidus Beuvillonius, ejusdem loci tum subprior : quo in codice habetur hæc epistola, cum hæc inscriptione : *Incipit præfatio presbyteri ad Alcuinum abbatem*. Quod argumento est superiorem epistolam præfationis vice in Anglicana Bedæ Historia fuisse appositam a scribis nonnullis,

qua non sperat, eventurum sit, evangelicæ manifeste sententia declarat, qua dicitur ad inutilem servum : *Ejicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium* (Ibid.).

Ante omnia sane tuæ sanctæ paternitati suadeo, ut ab otiosis te confabulationibus, obrectationibus, cæterisque linguæ indomitæ contagiis pontificali dignitate coereas : divinis autem eloquiis ac meditationibus Scripturarum linguam simul et mentem occupes, et maxime legendis beati Pauli apostoli Epistolis ad Timotheum et Titum, sed et verbis sanctissimi papæ Gregorii quibus de vita simul et vitii rectorum sive in libro Regulæ Pastoralis seu in homiliis Evangelii multum curiose disseruit, ut sit sermo tuus semper sapientiæ sale conditus, eminentior vulgari locutione, ac divino auditui dignior elucescat. Sicut enim indecens est, si vasa altaris sacrosancta vulgaribus unquam usibus ac vilibus profanentur officiis, ita perversum omni modo ac miserum est, si is qui ad consecranda in altari Dominica sacramenta ordinatus est, nunc quidem eisdem conficiendis sacramentis Domino famulaturus assistat, nunc egressus Ecclesiam ipso ore eisdemque [Al., eis] manibus quibus paulo ante sacra tractaverat, repente frivola loqui vel agere Dominum offensurus incipiat.

Ad custodiendam vero linguæ vel operis munditiam, cum lectione divina, etiam societas eorum qui Christo fideli devotione famulantur, plurimum juvat. Ut si quando vel lingua lascivire, vel operatio prava mihi subrepere cœperit, mox sociorum fidelium manu ne cadere valeam sustenter. Quod cum omnibus Dei famulis sibi met ita prospicere utilissimum [Al., utilissimum] sit, quanto magis illi gradui qui non suinet tantummodo curam agere, sed etiam erga commissam sibi Ecclesiam necesse habet studium salutis impendere : juxta illum qui dixit : *Præter ex quæ extrinsecus sunt instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?* (II Cor. xii.) Quod non ita loquor, quasi te aliter facere sciam, sed quia de quibusdam episcopis fama vulgatum est, quod ipsi ita Christo serviant, ut nullos secum alicujus religionis aut continentiæ viros habeant : sed potius illos qui risui, jocis, fabulis, comensationibus et ebrietatibus, cæterisque vitæ remissioris [Al., remissioribus] illecebris subigantur [Al., subjungantur], et qui magis quotidie ventrem

qui Albinum hunc eundem esse cum Alcuino putaverunt. Hic observare juverit in vulgata Bedæ epistola ad Wichredum *de æquinotio verno juxta Annotium*, apponi exemplum anni DCCLXXVI ; quo exemplo adductus Baronius Bedæ ætatem ultra hunc annum prorogavit. Verum in veterimo hujus epistolæ exemplari, quod in bibliotheca Laubiensi asservatur, non comparet hoc exemplum, sine dubio insertum a librario, qui eo anno hanc epistolam describebat. (MABILL. Vet. Anales: a.)

^a Illic factus est Ebor. antistes an. 752. Scripta est hæc epistola circa initium an. 754, quo Beda obiit.

capibus, quam mentem sacrificiis cœlestibus pascant [Al., parent]. Quos tua sancta auctoritate si alicubi repereris velim corrigas, moneasque illos tales suæ conversationis diurnæ sive nocturnæ testes habere, qui et actione Deo digna et exhortatione congrua prodesse populis, ac spirituale ipsorum antistitum opus juvare sufficiant. Lege enim Actus apostolorum, et videbis, referente beato Luca, quales secum comites apostoli Paulus et Barnabas habuerint, quid etiam ipsi, ubicunque devenissent, operis egerint. Statim namque ut civitates vel synagogas ingressi sunt, verbum Dei prædicare, et per omnia disseminare curabant. Quod etiam te, dilectissimum mihi caput, sagaciter cupiam, ubicunque potes implere. In hoc namque officium a Domino electus, in hoc consecratus es [Al., implere. In hoc consecratus], ut verbum evangelizans virtute magna [Al., multa], præbente tibi auxilium ipso Rege virtutum Domino nostro Jesu Christo. Quod ita vite perficies si ubicunque perveneris, mox collectis ad te ejusdem loci incolis, verbum illis exhortationis exhibueris, simul et exemplum vivendi una cum omnibus qui tecum venerint quasi cœlestis militiæ ductor ostenderis.

Et quia latiora sunt spatia locorum quæ ad gubernacula tuæ diœcesis pertinent, quam ut solus per omnia discurrere, et in singulis viculis atque agellis verbum Dei prædicare, etiam anni totius emenso curriculo, sufficiat; necessarium satis est. ut plures tibi sacri operis adjutores asciscas, presbyteros videlicet ordinando, atque instituendo doctores, qui in singulis viculis prædicando Dei verbo, et consecrandis mysteriis cœlestibus, ac maxime peragendis sacri baptismatis officiis, ubi opportunitas ingruerit, insistant. In qua videlicet prædicatione populis exhibenda, hoc præ cæteris omni instantia procurandum arbitror, ut fidem catholicam quæ apostolorum Symbolo continetur, et Dominicam orationem quam sancti Evangelii nos Scriptura edocet, omnium qui ad tuum regimen pertinent, memoriæ radicitus indigere cures. Et quidem omnes qui Latinam linguam lectionis usu didicerunt, etiam hæc optime didicisse certissimum est: sed idiotas, hoc est, eos qui propriæ tantum linguæ notitiam habent, hæc ipsa sua lingua dicere, ac sedulo decantare facito. Quod non solum de laicis, id est, in populari adhuc vita constitutis, verum etiam de clericis sive monachis qui Latine sunt linguæ expertes fieri oportet. Sic enim fit ut cœtus omnis fidelium quomodo fidelis esse, qua se firmitate credendi contra immundorum spirituum certamina munire atque armare debeat, discat; sic, ut chorus [Al., Fit ut chorus] omnis Deo supplicantium quid maxime a divina clementia quæri oporteat, agnoscat. Propter quod et ipse multis sæpe sacerdotibus idiotis hæc utraque, et Symbolum videlicet, et Dominicam orationem in linguam Anglorum translata obtuli. Nam et sanctus antistes Ambrosius hoc de fide loquens admonet, ut verba Symboli matutinis semper horis fideles quique decantent, et hoc se quasi an-

tidoto spirituali contra diaboli venena quæ illis interdiu vel noctu astu maligno objicere posset, præmuniant. Orationem vero Dominicam sæpius decantari [Al., cantari] ipsa etiam nos consuetudo sedulæ deprecationis ac genuum flexionis docuit.

Quod si hæc ut suggerimus in regendis pascendisque Christi ovibus tua pastoralis auctoritas perfecit, dici non potest quantum tibi supernæ mercedis apud Pastorem pastorum in futuro præparaveris. Quanto enim rariora hujus sacratissimi operis in episcopis nostræ gentis exempla reperis, tanto altiora singularis meriti præmia [Al. om. præmia] recipies; utpote qui populum Dei per crebram Symboli vel Orationis sacræ decantationem ad intellectum, amorem, spem, fidem et inquisitionem eorumdem quæ decantantur cœlestium donorum, paternam pietate ac sollicitudine provocatum accenderis. Sicut e contrario si commissum tibi a Domino negotium minus diligenter compleveris, pro retentione talenti eum servo nequam et pigro partem es recepturus in futuro: maxime si temporalia ab illis commoda requirere atque accipere præsumperis, quibus nulla cœlestis beneficii dona rependere probaveris. Cum enim Dominus mittens ad evangelizandum discipulos [Al. om. discipulos] dixisset: *Euntes autem prædicate, dicentes quia appropinquat regnum cœlorum (Matth. x)*: paulo post subjunxit [Al., adjunxit], dicens: *Gratis accepistis, gratis date; Nolite possidere aurum, neque argentum (Ibid.)*. Si ergo illos gratis Evangelium prædicare jussit, neque aurum vel argentum, vel aliquid pecuniæ temporalis ab eis quibus prædicabant accipere permisit: quid rogo illis qui his contraria gerunt, periculi imminet?

Attende quid gravissimi sceleris illi commiserint qui et terrena ab auditoribus suis lucra diligentissime requirere, et pro eorum salute æterna nihil omnino prædicando, vel exhortando, vel increpando, laboris impendere contendunt [Al., intendunt]. Sollicitie atque intentione curiosa, antistes dilectissime, perpende. Audivimus enim, et fama est, quia multæ villæ ac viculi nostræ gentis in montibus sint inaccessis ac saltibus dumosis positi, ubi nunquam multis transeuntibus annis sit visus antistes, qui ibidem aliquid ministerii aut gratiæ cœlestis exhibuerit; quorum tamen nec unus quidem a tribus antistiti reddendis esse possit immunis: nec solum talibus locis desit antistes qui manus impositione baptizatos confirmet, verum etiam omnis doctor qui eos vel fidei veritatem vel discretionem bonæ ac malæ actionis edoceat, absit. Sicque fit, ut episcoporum quidam non solum gratis non evangelizent [Al., quidam non solum gratis evangelizent], vel manus fidelibus imponant; verum etiam, quod gravius est, accepta ab auditoribus suis pecunia, quam Dominus prohibuit, opus verbi quod Dominus jussit exercere contemnant: cum Deo dilectus pontifex Samuel, longe aliter fecisse omni populo teste legatur. *Itaque conversatus, inquit, coram vobis ab adolescentia mea*

usque ad diem hanc, ecce præsto sum, loquimini de me coram Domino et coram Christo ejus, utrum bovem alicujus tulerim, an asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi: et contemniam illud hodie, restituiamque vobis. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam (I Reg. xii). Cujus innocentia ac justitiæ merito, inter primos populi Dei duces et sacerdotes annumerari, atque in precibus suis superno auditu atque alloquio dignus existere meruit, dicente Psalmographo: *Moyse et Aaron in sacerdotibus ejus, et Samuel inter eos qui invocant nomen ejus, invocabant Dominum et ipse exardiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos (Psal. xcvm).*

Si autem aliquid utilitatis fidelibus conferri [Al., conferre] manus impositione [Al., impositionem], qua Spiritus sanctus accipitur, credimus et confitemur, constat et contrario quod hæc ipsa utilitas eis quibus manus impositio defuerit, abest. Cujus nimirum privatio boni ad quos amplius quam ad ipsos respicit antistes, qui illorum se promittunt esse præsules quibus spiritalis officium præsulatus exhibere aut negligunt aut nequeunt? Cujus totius facinoris nulla magis quam avaritia causa est. Contra quam disputans Apostolus, in quo Christus loquebatur, aiebat: *Radix omnium malorum est cupiditas (I Tim. vi, 10).* Et rursum: *Neque avari, inquit, regnum Dei possidebunt (I Cor. vi, 10).* Cum enim antistes dictante amore pecuniæ majorem populi partem, quam ulla ratione per totum anni spatium peragrare predicando, aut circuire valuerit, in nomen sui præsulatus assumpserit: satis exitiale [Al., exitiabile] et sibimetipsi, et illis quibus falso præsulis nomine prælatus est, comprobatur concinnare periculum.

Hæc tuæ sanctitati, dilectissime antistes, paucis de calamitate qua nostra gens miserrime laborat insinuans, obsecro sedulus ut hæc quæ perversissime agi conspicis, quantum vales ad rectam vitæ normam revocare contendas. Habes enim, ut credo, promptissimum tam justis laboris adiutorem, regem videlicet Ceowlwlfum, qui et pro insita sibi dilectione religionis, quidquid ad regulam pietatis pertinet, firma protinus intentione adjuvare curabit, et maxime illa quæ, tu cum sis propinquus illius amantissimus bona cœperis, ipse ut perficiantur opitulabitur [Al., opitulari curabit]. Quapropter velim solerter illum admoneas, ut in diebus vestris statum nostræ gentis ecclesiasticum in melius quam hactenus fuerat instaurare curet [Al., curetis]. Quod non alio magis ut mihi videtur potest ordine perfici, quam si plures nostræ genti consocrentur antistites, exemplumque sequamini legislatoris, qui cum solus jurgia ac pondus Israeliticæ plebis sustinere non posset, elegit sibi divino adjutus consilio, et consecravit septuaginta seniores quorum ope [Al., cura] atque consilio [Al., auxilio] impositum sibi onus ferre levius posset

• Hanc epistolam Gregorii vide inter ejus Opera,

[Al., liberius possit]. Quis enim non videat quanto sit melius tam enorme pondus ecclesiastici regimini in plures, qui hoc dispartitum facilius ferant, dividi, quam unum sub fasce quem portare non possit opprimi? Nam et sanctus papa Gregorius, cum de fide nostræ gentis quæ adhuc futura et conservanda erat in Christo, ad beatissimum archiepiscopum Augustinum missis litteris a disputaret, duodecim in ea episcopos, postquam ad fidem venirent [Al., venerunt], ordinandos esse decrevit; in quibus Eboracensis antistes, accepto a sede apostolica pallio, metropolitanus esse deberet. Quem præfecto numerum episcoporum velim modo tua sancta paternitas, patrocinante præsidio piissimi ac Deo dilecti regis præfati, solerter implere contendat, quatenus abundante numero magistrorum, perfectius Ecclesia Christi in his quæ ad cultum sacræ religionis pertinent, instituat. Et quidem novimus quia per incuriam regum præcedentium, donationesque stultissimas factum est, ut non facile locus vacans ubi sedes episcopalis nova fieri debeat, inveniri [Al., invenire] valeat.

Quapropter commodum duxerim, habito majori concilio et consensu [Al., consensu, edicto] pontificali simul et regali, edicto prospiciatur locus aliquis monasteriorum ubi sedes episcopalis fiat. Et ne forte abbas vel monachi huic decreto contraire ac resistere tentaverint, detur illis licentia ut de suis ipsi eligant eum qui episcopus ordinetur, et adjacentium locorum quotquot ad eandem diocæsim pertineant, una cum ipso monasterio curam gerat episcopalem: aut si forte in ipso monasterio qui episcopus ordinari debeat inveniri nequeat, in ipsorum tamen juxta statuta canonum pendeat examine, qui de sua diocæsi ordinetur antistes. Quod si hoc, ita ut suggerimus, Domino adjuvante, perfeceris, facillime etiam [Al. om. etiam], ut arbitramur, hoc obtinebis, ut juxta decreta sedis apostolicæ, Eboracensis Ecclesia metropolitana possit habere pontificem. Ac si opus esse visum fuerit ut tali monasterio, causa episcopatus suscipiendi, amplius aliquid locorum ac possessionum augeri debeat, sunt loca innumera, ut novimus [Al., sunt innumera, stylo stultissimo, ut novimus] omnes, in monasteriorum ascripta vocabulum, sed nihil prorsus monasticæ conversationis habentia: e quibus velim aliqua de luxuria ad castitatem, de vanitate ad temperantiam [Al., veritatem], de intemperantia ventris et gulæ ad continentiam et pietatem cordis synodica auctoritate transferantur, atque in adjutorium sedis episcopalis quæ nuper ordinari [Al., ordinare] debeat, assumantur.

Et quia hujusmodi maxima et plurima [Al., plura] sunt loca quæ, ut vulgo dici solet, neque Deo neque hominibus utilia sunt, quia videlicet neque regularis secundum Deum ibidem vita servatur, neque illa milites sive comites sæcularium potestatum qui gentem nostram a barbaris defendant possident: si quis in eisdem ipsis locis pro necessitate temporum sedem

Patrologiæ tom. LXXVII, col. 1200. Edit.

episcopatus constituat [Al., constituere], non culpam prævaricationis incurrere, sed opus virtutis magis agere probabitur. Quomodo enim in peccatum reputari potest, si injusta principum judicia recto meliorum principum examine corrigantur: ac mendax stylus scribarum iniquorum discreta prudentium sacerdotum sententiâ deleatur ac redigatur in nihilum, juxta exemplum sacræ historiæ, quæ tempora Regum Judæ a David et Salomone usque ad ultimum Zedechiam describens, nonnullos quidem in eis religiosis, sed plures reprobos exstitisse designat, vicibusque alternantibus nunc impios honorum qui ante se fuerant facta reprobare, nunc e contrario justos impiorum qui se præcesserant gesta nociva, prout justum [Al., dignum] erat, juvante se Dei Spiritu, per prophetas sanctos ac sacerdotes omni instantia correxisse; juxta illud beati Isaiæ præcipientis atque dicentis, *Dissolve colligationes violentarum commutationum. Dimitte contractos in remissionem, et omnem conscriptionem iniquam dirumpe* (Isa. LVIII). Quo exemplo, tuam quoque sanctitatem decet cum religioso rege, nostræ gentis irreligiosa et iniqua priorum gesta atque scripta convellere, et ea quæ provinciæ nostræ, sive secundum Deum, sive secundum sæculum sint utilia, prospicere: ne nostris temporibus vel religione cessante, amor timorque interni deseratur inspectoris, vel rarescente copia militiæ sæcularis, absint qui fines nostros a barbarica incursione tueantur. Quod enim turpe est dicere, tot sub nomine monasteriorum loca hi qui monachicæ vitæ prorsus sunt expertes in suam ditionem acceperunt, sicut ipsi melius nostis, ut omnino desit locus ubi filii nobilium aut emeritorum militum possessionem accipere possint: ideoque vacantes ac sine conjugio, exacto tempore pubertatis, nullo continentisæ proposito perdurent, atque hanc ob rem vel patriam suam pro qua militare debuerant trans mare abeuntes relinquunt; vel majore scelere atque impudentia, qui propositum castitatis non habent, luxuriæ ac fornicationi deserviant, neque ab ipsis sacratis Deo virginibus abstineant.

At alii graviore adhuc flagitio, cum sint ipsi laici et nullius vitæ regularis vel usu exercitii [Al., exercitii], vel amore præditi, data regibus pecunia, emunt sibi sub prætextu monasteriorum construendorum territoria in quibus suæ liberius vacent libidini, et hæc insuper in jus sibi hæreditarium edictis regalibus faciunt ascribi, ipsas quoque litteras privilegiorum suorum quasi veraciter Deo dignas, pontificum, abbatum et potestatum sæculi obtinent subscriptione confirmari. Sicque usurpatis sibi agellulis sive vicis, liberi exinde a divino simul et humano servitio, suis tantum inibi desideriis laici monachis imperantes deserviunt: imo non monachos ibi congregant, sed quoscunque ob culpam inobedienciæ veris expulsos

A monasteriis alicubi forte oberrantes invenerint, aut evocare monasteriis ipsi valuerint; vel certe quos ipsi de suis satellitibus ad suscipiendam tonsoram promissa sibi obedientia monachica invitare quiverint. Horum distortis cohortibus, suas quas instruxere cellas implent, multumque in formi atque inaudito spectaculo, iidem ipsi viri modo conjugis ac liberorum procreandorum curam gerunt, modo exsurgentes de cubilibus quid intra septa monasteriorum geri debeat, sedula intentione pertractant. Quin etiam [Al., enim] suis conjugibus simili imprudentia construendis, ut ipsi aiunt, monasteriis loca conquirunt, quæ pari stultitia cum sint laicæ, famularum se Christi permittunt esse rectrices [Al., rectores]. Quibus apte convenit illud vulgi proverbium: quia **B** vesperæ favos quidem facere cum possint, non tamen in his mella, sed potius venena thesaurizant.

Sic per annos circiter triginta ^a, hoc est, ex quo Aldfrid rex humanis rebus ablati est, provincia nostra vesano illo errore dementata est, ut nullus pene exinde præfectorum exstiterit qui non hujusmodi sibi monasterium in diebus suæ præfecturæ comparaverit [Al., comparaverat], suamque simul conjugem pari reatu nocivi mercatus astrinxerit [Al., astrinxerat]: ac prævalente pessima consuetudine ministri quoque regis ac famuli idem facere satgerint. Atque ita ordine perverso innumeri sint inventi, qui se abbates pariter et præfectos sive [Al., simul et] ministros aut famulos regis appellant, qui etsi aliquid vitæ monasterialis ediscere laici non experiendo, sed audiendo potuerint, a persona tamen illa ac professione quæ hanc docere debeat [Al., habeat], sunt funditus exsortes. Et quidem tales repente, ut nosti, tonsuram pro suo libitu accipiunt, suo examine de laicis non monachi, sed abbates efficiuntur. Sed quia præfatæ virtutis nec notitiam probantur habere nec studium, quid his aliud quam evangelica convenit maledictio illa, qua dicitur: *Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt?* (Matth. xv.) Quæ nimirum cæcitas posset aliquando terminari, ac regulari disciplina cohiberi, et de finibus sanctæ Ecclesiæ cunctis pontificali ac synodica auctoritate procul expelli, si non ipsi pontifices magis hujusmodi sceleribus opem ferre atque astipulari **D** probarentur: qui non solummodo hujusmodi decreta injusta justis infringere decretis non curant, verum suis potius subscriptionibus [Al., præscriptionibus], ut præfati sumus, confirmare satagunt: eadem ipsi phylargyria dictante, ad confirmandum male scripta, qua emptores ad comparandum hujusmodi monasteria coacti.

Multa quidem adhuc tibi possem de his et hujusmodi prævaricatoribus quibus nostra provincia miserime vexatur, his intimare litteris, si non te ipsum nossem hæc eadem certissime cognovisse. Nam ne-

beatur tanquam Bedæ cygnea cantio: ideoque mirum non est si non exstet in Indiculo Operum ab ipsomet descripto.

^a Aldfrid, rex Nordanhymbrorum, obiit an. 705, cum quo anno si calculum incipias, invenietur epistolam hanc fuisse scriptam eo ipso anno quo Beda vita functus est, an. sc. 734. Ita ut hæc epistola ha-

que hæc ita scripsi, quasi certissime [Al. om. certissime] te ea quæ antea nescires essem docturus, sed ut te amica exhortatione commonerem, ea quæ optime noveras errata diligenti prout vales instantia corrigere.

Et jam jamque te mutum deprecor atque obtestor in Domino, ut commissum tibi gregem sedulus ab irruentium luporum improbitate tuearis: teque non mercenarium, sed pastorem constitutum esse memineris, qui amorem summi Pastoris solerti ovium ipsius pastione demonstres, proque eisdem ovibus, si ita res poposcerit, cum beato apostolorum principe animam ponere paratus sis.

Precor sollicite præcaveas, ne cum idem princeps apostolorum cæterique fidelium gregum duces in die judicii maximum suæ pastoralis curæ fructum Christo obtulerint, tuarum aliqua pars ovium inter hædos ad sinistram judicis secerni, atque in æternum cum maledictione mereatur ire supplicium: Quin potius ipse tunc eorum numero merearis ascribi, de quibus ait Isaias: *Minimus erit inter mille* [Al., in mille], *et parvulus inter gentem* [Al., in gentem] *fortissimum* (Isa. lx). Tui namque est officii diligentissime prospicere quid in singulis monasteriis tuæ parochiæ recti, quid perversi geratur: ne vel abbas regularum inscius aut contemptor, vel abbatissa minus digna famulorum famularumve Christi præponatur examini, nec rursus prævisioni spiritualium magistrorum contemprix et indisciplina contumacium auditorum turba resultet; maxime quia, si ut vulgo fertur, dicere estis soliti quod non ad regnum curam, non ad aliquorum sæculi principum causam, sed ad vestrum [Al., vestram] tantummodo antistitem inquisitionem atque examen, quid in singulis monasteriis agatur pertineat, nisi forte in monasteriis quilibet in ipsos principes peccasse comprobetur. Tui, inquam, est officii procurare ne in locis Deo consecratis diabolus sibi regnum usurpet, ne pro pace discordia, pro pietate jurgia, pro sobrietate ebrietas, pro charitate et castitate fornicationes et homicidia sibi sedem vindicent: nec apud te inveniantur aliqui, de quibus merito quæretur ac dicatur, vidi impios sepultos, qui cum adviverent, in loco sancto erant, et laudabantur in civitate, quasi justorum [Al., bonorum] operum.

Eorum quoque qui in populari adhuc vita continentur sollicitam te necesse est curam gerere, ut sicut in primordio hujus epistolæ præmonuimus, sufficientes eis doctores vitæ salutaris adhibere memineris, et hoc eos inter alia discere facias, quibus operibus maxime Deo placere, a quibus se debeant qui Deo placere desiderant abstinere peccatis, qua cordis sinceritate in Deum credere, qua divinam clementiam supplicantes debeant devotione precari, quam frequenti diligentia signaculo se Dominicæ crucis suæque omnia adversum continuas immundorum spirituum insidias necesse habeant munire, quam salutaris [Al., salutare] sit omni Christianorum generi quotidiana Dominici corporis ac sanguinis perceptio,

A juxta quod Ecclesiam Christi per Italiam, Galliam, Africanam, Græciam, ac totum Orientem solerter agere nosti. Quod videlicet genus religionis, ac Deo devotæ sanctificationis tam longe a cunctis pene nostræ provinciæ laicis per incuriam dorentium quasi prope peregrinum abest, ut hi qui inter [Al. add. illos] religiosiores esse videntur, non nisi in Natali Domini et Epiphania et Pascha sacrosanctis mysteriis communicare præsumant, cum sint innumeri innocentes et castissimæ conversationis pueri ac puellæ, juvenes et virgines, senes et anus, qui absque ullo scrupulo controversiæ, omni die Dominico, sive etiam in natalitiis sanctorum apostolorum, sive martyrum, quomodo ipse in sancta Romana et apostolica Ecclesia fieri vidisti, mysteriis cælestibus communicare valeant. Ipsi etiam conjugati, si quis sibi mensuram continentis ostendat, et virtutem castitatis insinuet, idem et licenter possint, et libenter facere velint.

Hæc tibi, sanctissime antistes, et tuæ dilectionis intuitu et generalis gratia utilitatis breviter adnotare studui, multum desiderans multumque exhortans ut gentem nostram a vetustis abstrahere cares erroribus, et ad certiore et directiore vitæ callem reducere satagas. Et si sunt aliqui cujuslibet gradus sive ordinis viri, qui bona tua cœpta retinere atque impedire conentur, tu tamen propositum sanctæ virtutis, supernæ memor retributionis, ad firmum usque finem perducere contendas. Scio namque nonnullos huic nostræ exhortationi multum contradictorios, et maxime eos qui seipsum illis facinoribus a quibus te prohibemus esse sentiunt irretitos: sed meminisse te decet apostolicæ responsionis: *Quia obedire oportet Deo magis quam hominibus* (Act. v). Mandatum quippe est Dei: *Vendite quæ possidetis, et date elemosynam* (Luc. xii). Et: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus* (Luc. xiv). Traditio autem moderna quorundam est, qui se Dei famulos esse præfidentur, non solum [Al. om. non solum] possessa non vendere, verum etiam [Al., iterum et] comparare non habita. Qua ergo fronte audet quisquam ad servitium Domini accessurus, vel ea quæ [Al., eas quas] in sæculari vita habuerat retentare, vel sub prætextu vitæ sanctioris illas quas D non habuerat congregare divitias: cum etiam apostolica sit notissima censura, quæ Ananiam et Sapphiram hoc facere molientes, non ullo poenitentis vel satisfactionis remedio corrigere, sed ex ipsa statim mortis ulticis acceleravit damnatione puniri? Et quidem illi non aliena colligere, sed sua incongrue retinere maluerunt. Unde manifeste patet quam longe abstulerit animus apostolorum a suscipiendis pecuniarum acquisitionibus, qui sub illa proprie regula Domino serviebant: *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei* (Luc. vi); et e contra, partis sinistrae propositio nihilominus institebantur exemplo: *Vobis divitiis quia habetis consolationem vestram* (ibid.). An forte errasse ac mendacium scripsisse putamus Apostolum, cum nos admonens dicebat: *Fratres,*

nolite errare; statimque subtexiit: Neque avari, neque ebriosi, neque rapaces regnum Dei possidebunt (I Cor. vi). Et iterum: Hoc autem scitote, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, aut rapax, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei (Ephes. v). Cum ergo Apostolus avaritiam et rapacitatem idololatricam manifeste cognominet, quomodo putandum est eos errasse qui vel subscriptioni avari mercatus, rege licet imperante, manum subtraxerint, vel ad eradendas [Al. radendas; al., erudiendas] inutiles scripturas ac subscriptiones eorum manum apposuerint?

Et quidem miranda est temeritas stultorum, vel potius desenda miseria cæcorum, qui cum sine ullo respectu superni timoris, passim ea quæ [Al., timoris, ea quotidie quæ] apostoli et prophetæ afflatu sancti Spiritus scripserunt, rescindere ac nihili pendere probantur: illud e contra, quod ipsi vel similes ipsorum instinctu avaritiæ vel luxuriæ scripserunt, quasi sanctum ac divinitus cautum eradere atque emendare formidant, in morem, ni fallor, ethnicorum, qui contempto Dei cultu ea quæ ipsi sibi de corde suo fluxerunt ac fecerunt, numina venerantur, timent, colunt, adorant et obsecrant, Dominicæ illa insectatione dignissimi, qua Phariseos cum suas deuteroseas legi Dei præponerent, redarguit, dicens; *Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? (Matth. xv.)* Qui si etiam chartas protulerint in defensionem concupiscentiarum suarum ascriptas, ac nobilium personarum subscriptione confirmatas; tu nunquam, precor, Dominicæ sanctionis obliviscaris, in qua dicitur, *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cæles is eradicabitur (Ibid.)*. Et certe a te discere vellem, sanctissime antistes, Domino protestante ac dicente, *Quia lata porta et spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam: cum angusta porta et arcta via sit quæ ducit ad vitam, et pauci sint qui inveniunt eam (Matth. vii)*; quid de eorum vita vel salute æterna confidas, qui toto vitæ suæ tempore per latam por-

tam et spatiosam viam incedere noscuntur, et ne in minimis quidem rebus voluptati suæ vel corporis vel animi, causa supernæ retributionis obistere vel repugnare curabant: nisi forte per eleemosynas, quas inter concupiscentias quotidianas ac delicias pauperibus dare videbantur, criminibus absolvi posse [Al., potuisse] credendi sunt: cum manus ipsa et conscientia quæ munus offerat Deo, munda a peccatis esse debeat et absoluta, aut certe per mysteria sacrosanctæ oblationis, quibus ipsi dum viverent indigni existerant, per alios jam mortui redimi posse sperandi sunt. An forte illis permodica culpa videtur esse concupiscentiæ? De qua paulo latius disputem. Hæc Balaam virum [Al., Hæc virum] prophetiæ spiritu plenissimum a sorte sanctorum fecit extorrem, Achan communiõne anathematis polluit ac perdidit, Saul regni infulis nudavit, Giezi prophetiæ meritis privavit ac perpetuæ lepræ peste cum suo semine fudavit. Judam Iscariotem de apostolatus gloria deposuit, Ananiam et Sapphiram de quibus prædiximus monachorum collegio indignos etiam corporis morte mulcavit, et, ut ad superiora veniamus, hæc angelos a cælo dejecit, et protoplastos a paradiso perpetua voluptatis expulit: Et si nosse vis, hic est ille triceps inferorum canis, cui fabulæ Cerberi nomen indiderunt [Al., imponunt], a cujus rabidis dentibus nos prohibens Joannes Apostolus ait: *Charissimi, nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum et superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est (I Joan. ii)*. Hæc contra virus avaritiæ breviter sunt dicta. Cæterum si de ebrietate, comessatione, luxuria, et cæteris hujusmodi contagionibus pari ratione tractare voluerimus, epistolæ nodus in immensum extenderetur.

Gratia te a summi Pastoris ad passionem ovium suarum salutiferam perpetuo conservet incolumem, dilectissime in Christo antistes. Amen [Al., antistes. Scripta Non. Nov., indict. 3].

^a Hic Egberet fuit, ut scribit Malm. de Regg. I, 3, frater Eadbercti regis Nordanhymbrorum. Iste in infantia a patre Eatæ in monasterium traditus fuerat. Qui provectori ætate cum fratre Egredo Romam profectus, diaconatus gradum suscepit, mortuoque ibi fratre patriam reversus. Sim. Dun. de Dunelm. Eccl. II, 3. De primo anno ejus episcopatus scriptores dfferunt. In hac vero confusione annus 732, quem continuator Bedæ Epitomes eligit, mihi maxime aridet; constat enim ex Alcuino Egbercti hujus discipulo eum præsulatum fuisse ante obitum Bedæ; qui proculdubio defunctus est an. 734, Alcuin. de Pont. Ebor. apud script. xv, p. 726. In eodem carmine etiam idem Alcuinus qui Egberto morienti adfuit, et quem paulo ante mortem diaconum consecraverat, ut constat ex Vita ejus apud Mabillon., in parte I sæc. iv, item Sim. Dun. de Gestis regum Angl. et Hoveden in pr. Annal. parte scribunt hunc rexisse Ecclesiam annos triginta quatuor, cumque ex communi historicorum consensu obiit 766, an. igitur 732 suscepit episcopatum, Uilfrido juniore pastoralis curæ pondera ponente. Primus erat Ebor. episcopus

post Paulinum qui honorem pallii accepit, A. sc. 735, secundum Chr. Sax. et Bedæ Epitomen et Sim. Dun.; anno posteriore secundum Tho. Stub. Hoc etiam ipso anno consecravit ad Candidam Casam Fridwaldum, et ad Hagustaldensem Ecclesiam, unde nescio qui Acram expulerant, Fridberctum. *Hic omnium liberalium artium armarium fuit, et nobilissimum Eboracæ bibliothecam instituit.* Malm. de Pont. III. Scripsit autem Dialogum de Institutione Ecclesiastica, opusculum de Jure sacerdotali, et opus Pœnitentiale libris quatuor distinctum. Frustra aliqui hunc et eum qui studuit in Iibernia confundunt. Dies ejus emortalis fuit, secundum Chron. Sax., 13 Kal. Decemb.; secundum Florentium 14 Kal. ejusdem mensis. In editione Waræi hæc epistola dicitur scripta Non. Novemb. *Indictione tertia*, hoc est an. 735, sed punctum hoc chronologicum videtur a recentiore manu fuisse appositum. Nam demonstrari potest Bedam defunctum fuisse an. 734, vel saltem die Ascensionis an. 735: sc. ante tempus quod hic supponitur; et ms. Merton. nullam omnino habet temporis notam.

EPISTOLA III,

AD PLEGWINUM APOLOGETICA,

Eo quod insinularetur a quibusdam, de ætatibus sæculi non recte sensitse.

[Ex editione *Giles*, et aliæ sequentes epistolæ.]

Fratri dilectissimo et in Christi visceribus honorando Plegwino, Beda in Christo salutem.

Venit ad me aute biduum (frater amantissime) nuntius tuæ sanctitatis, qui pacificæ quidem salutationis a te lætissima verba detulit; sed hæc tristi mox admistione confudit, addendo, videlicet, quod me audires a lascivientibus rusticis inter hæreticos per pocula decantari. Exhorruui, fateor, et pallens percunctabar, cujus hæreseos arguerer. Respondit quia negarem in sexta ætate sæculi Dominum Salvatorem in carne venisse. Percunctari ergo cœpi quomodo diceretur; utrum quod Dominus non venisset in carne, cum tamen sexta esset ætas, an quod Domino in carne veniente necdum sexta ætas veniret, vel certe ætas septima jam venisset, cum aperta ratione sexta ætas non nisi ab ejus possit incarnatione cœpisse. Deprehendique, sive hoc, sive illud, insinularetur, me in utroque sanæ fidei et ecclesiasticæ unitatis existere consortem.

Quomodo vel Christum in carnem venisse negans, Christi in Ecclesia potuissem esse sacerdos? vel qua consequentia evangelicis et apostolicis credens litteris, sexta illum ætate sæculi incarnatum esse discrediderem; cum evangelista Matthæus in eodem libro generationis Jesu Christi, notissimis temporum articulis per generationes denas et quaternas, quatuor ultimas discernat ætates? Primas vero duas apostolus Petrus tali distinguit indiculo: terram pariter ac cœlos diluvio perditos, atque alios pro illis asseverans esse repositos; ut non tam duæ ætates sæculi, quam duo sæcula, si non hæresis Valentiniana timeretur, possunt nuncupari? Cum me igitur discutiens identidem liberum esse corneum, cogitare selulus cœpi unde hæc in me calumnia devolveretur; tandemque venit in memoriam quod euidam vestrum nuper opusculum meum de Temporibus, quod ante quinquennium edidi, monstrabam, in quo annorum series juxta Hebraicam veritatem, ubi LXX interpretibus longe brevior habetur, erat annotata, ita ut usque ad adventum Salvatoris in carne nec quinque annorum millia sint completa. Suadebamque illi (fraternæ, fateor, charitatis et ipsius veritatis intuitu) ut Scripturæ sacræ post Christianum nobis interpretem translatae, potius quam Judaicis interpretationibus vel chronographorum imperitiæ, fidem accommodare disceret: digito ostendens quod Eusebius in descriptione temporum, neque Hebraicam veritatem, neque LXX translatorum per omnia sit Editionem secutus; quod id ipsum et hic scripto facere curabo. Verum quod ipse (quisquis erat) cui hæc suggesseram fraterni amoris officium vertit in odium æmulationis, et supernus moderator illi justa mercede lucem

A ostensæ veritatis in tenebras convertit cæcæ falsitatis.

Ne ergo me putes (dilectissime) post notam hæreseos ad indicandi malle subterfugere præsidium, quam doctorem recipere veritatis: audi quæ in libello memorato de Ætatibus scripsi. Postquam enim de momentis et horis, de die, de nocte, de hebdomadibus et mensibus, de anno et his quæ ad annum pertinent, de circulo decennovenali et accidentibus illi, quantum mihi meisque satis credebam, perstrinxi, ventum erat ut æque de ætatibus aliquid abbreviaretur. Sexto decimo ergo capitulo tale feci primordium.

Sex, inquam, ætatibus mundi tempora distinguuntur. Prima ætas, ab Adam usque ad Noe, continens generationes decem, annos vero MDCCLVI, quæ tota periiit diluvio, sicut infantiam mergere solet oblivio. Secunda, a Noe usque ad Abraham, generationes similiter complexa decem, annos autem CCXCII, quæ in lingua inventa est, id est, in Hebræa. A pueritia namque incipit homo loqui nosse post infantiam, quæ et nomen inde accepit, quia fari, id est, loqui non potest. Tertia, ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim, annos vero CXXLI continens. Et quia ab adolescentia incipit homo posse generare, Matthæus generationum ex Abraham sumpsit exordium, qui etiam Pater gentium constitutus est. Quarta, a David usque ad transmirationem Babylonis generationibus æque juxta Matthæum quatuordecim, annis autem CCLXXXIII porrecta, a qua regum tempora cœperunt; juvenilis enim dignitas regno est habilis. Quinta deinde, usque ad adventum Salvatoris in carne, generationibus et ipsa quatuordecim, porro annis DLXXXIX extenta: in qua, ut gravi senectute fessa, malis crebrioribus plebs Hebræa quassatur. Sexta, quæ nunc agitur, nulla generationum vel temporum serie certa; sed, ut ætas decrepita, ipsa totius sæculi morte finienda.

Hæc in prædicto libello de Ætatibus sæculi prenotando commemorans, statim aliud capitulum subnexui, quo cursus et ordo totius sæculi panderetur, ita inchoans. Prima ergo ætas continet annos juxta Hebræos MDCCLVI, juxta Septuaginta interpretes MCCCXII. Adam, annorum CXXX, genuit Seth, qui pro Abel natus est. Seth autem, annos CV, genuit Enos, et cætera usque ad diluvium. Deinde subjunxi. Secunda ætas continet annos juxta Hebræos CCXCII, juxta LXX interpretes CXXLI, vel adjecto Cainan, MCLXII. Sem, anno secundo post diluvium, genuit Arphaxad, a quo Chaldæi. Arphaxad annos xxxv, genuit Sela. Hic Septuaginta interpretes, quos evangelista Lucas secutus est, interposuere Cainan, qui cum xxx esset annorum genuerit Sela. Item, de tertia ætate. Tertia, inquam, ætas continet annos CXXLI. Item ubi ad quartam ventum est. Quarta, inquam, ætas continet annos juxta Hebræos CCLXXII; LXX interpretes XII adjiciunt. Cum ergo in excursu operis, ad nativitatem usque Domini Salvatoris pervenirem, ita scripsi. Octavianus regnavit annos LVI. Ilujus

anno xlii, Dominus nascitur, completis ab Adam A inhærere, ac pro ipsis (si ita res poposcerit) libenter animam ponere.

Hæc sunt quæ juxta fidem sacræ historiæ mihi meisque [rogantibus] strictim et simpliciter, ut credidi et sensi, abbreviare curavi, nequaquam chronographo tam erudito tanti-que laudibus digno contradicens, in his duntaxat in quibus ipse divinæ Scripturæ contrarius non est. Qui cum in libro Ἐξαποῦς, virgam Origenis pertimescens, generationem Cainan de medio tolleret, et Evangelio Lucæ et LXX pariter interpretibus fidem derogavit, eorumque translationi cxxx annos erasit. Cum vero generationibus ad Hebræorum libros castigatis, non æque numerum annorum juxta eandem emendare curaret, in summa sue computationis illorum seriem cxxxii annis excessit, sicque neutram viam B observans, ipse qua voluit inaccessit.

In prima quippe et secunda ætate nostris, id est, de Hebræo fonte transfusis, Græcorumque Codicibus, hujusmodi discrepantia inest, quia (sicut Hieronymus, sacræ interpres historiæ, in libris Hebræicarum Quæstionum refert) antequam gignatur qui gigni memoratur, minus vixisse apud Hebræos patet invenitur centum annos; sed posteaquam est genitus idem ipsi minus centum quam in Hebræis inveniuntur in Græcis: atque ita utrobique numeri universitas consonat. Per hanc autem corruptionem Græcorum Codicum exoritur illa famosissima quæstio, ubi Mathusalem xiv annis vixisse post diluvium computatur, cum certum sit apud Hebræos Codices eodem anno diluvii eum fuisse defunctum. C

Quod si aliquis dixerit Hebræos libros postea a Judæis esse falsatos, eosque dum nostris invident auctoritatibus sibi abstulisse veritatem, audiat Origenem quid in septimo [volumine] explanationum Isaiæ, huic respondit quæstiunculæ, quod nunquam Dominus et Apostoli, qui cætera crimina arguant in Scribis et Phariseis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuerunt. Audiat Josephum historiographum Judæorum, qui in primo libro Ἀρχαιότητος adversus Apionem Grammaticum scribens, aperte et lucide monstravit, et minorem annorum numerum esse veracem, et nequaquam Scripturam sanctam a Judæorum gente esse falsatam.

Neque igitur (inquiens) innumera apud nos habentur volumina inter se invicem discordantia; sed duo tantum et viginti sunt libri qui omnium temporum seriem continent, qui et juste creduntur divinitus inspirati. Ex quibus quinque sunt libri Moysi, continentes leges, vitæ et successionis humanæ prosapiam usque ad ipsius Moysi terminum protendentes, qui paulo minus ad tria millia annorum continentiam gerunt. Et post pauca. Rebus igitur ipsis constat quam nos venerabiliter utamur Scripturis nostris. Nam cum tot sæcula intercesserint, neque addere quis unquam, neque auferre, aut post mutare quid ausus est; sed omnibus gentis nostræ hominibus insita hæc quodammodo atque ingenua fides est, credere hæc Dei esse consulta, et his jugiter D

Aud at beatum Hieronymum, quod non Hebræos sed Græcos Codices dicat esse falsatos. Cum enim Verba Dierum interpretari cogeretur, ita hoc opus causando præfatus est. Si Septuaginta interpretum pura, et ut ab eis in Græcum versa est Editio permaneret, superflue (mi Chromati, episcoporum sanctissime atque doctissime) impelleres, ut tibi Hebræa volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, et nascentis Ecclesiæ roboraverat fidem justum erat et nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, et germana illa antiquaque translatio corrupta sit atque violata, nostri arbitrii putas, aut e pluribus judicare quid verum sit, aut novum opus in veteri opere cudere, et cætera, quibus eundem sensum latius exsequitur. Cujus sententiæ etiam beatus antistes Augustinus concinit, et ipsa namque cum hujus discrepantiæ causam, neque maliitæ Judæorum, neque LXX interpretum, qui et ipsi Judæi erant, errori vel invidentiæ voluisset ascribere (ne quos alibi per LXX cellulas uno divinitatis Spiritu repleverat, hos passim argueret falsitatis); hoc invenit ut diceret.

Credibilis ergo quis dixerit, cum primum de Bibliotheca Ptolemæi describi ista cœperunt, tunc aliquid tale fieri potuisse in Codice uno, scilicet primitus inde descripto, unde jam latinus emanaret, ubi potuit quidem accidere etiam scriptoris error. Sed hoc in illa quæstione de vita Mathusalem non absurdum est suspicari. Et paulo post: Nam etiam nunc (inquit) ubi numeri non faciunt intentum ad aliquid quod facile possit intelligi, vel quod appareat utiliter disci, et negligenter describuntur, et negligentius emendantur. Quis enim sibi æstimet esse discendum quot millia hominum tribus Israel sigillatim habere poterunt? quoniam prodesse aliquid non putatur. Item post aliquanta. Sed quomodo libet istud accipiatur, recte fieri nullo modo dubitaverim, ut cum diversum aliquid in utrisque Codicibus invenitur, quandoquidem ad fidem rerum gestarum utrumque esse non potest verum, ei linguæ potius credatur, unde est in aliam per interpretes facta translatio. Lege librum de Civitate Dei xv:

« Neque enim ullo modo audiendi sunt, qui putant aliter annos illis temporibus computatos, id est, tantæ brevitatibus, ut unus annus x illos habuisse credatur, » tricenis (videlicet) senisque diebus terminatos (argumento utentes, quod apud plerosque scriptores historiæ reperitur, Acarnanas sex mensium, Arcadas trium, Ægyptios quatuor, habuisse annum, et ipsos aliquando etiam Lunæ hinc annum suum limitasse), quoniam hujusmodi sensum ipsa Scriptura palam destruit. Ubi cum juxta Hebræos legatur: *Vixitque Adam annis cxxx, et genuit Seth, et facti sunt dies Adam postquam genuit Seth octo anni, et genuit filios et filias, et factam est*

omne tempus quod vixit Adam anni cmxxx , et mortuus est, LXX dixerunt: Et vixit Adam ccxxx annis et genuit Seth, et fuerunt dies ejus postquam genuit Seth ccc anni, et mortuus est. Et facti sunt omnes dies ejus, cmxxx anni, et cætera in hunc modum. Quid enim? Nunquid in prima parte cujusque versiculi breviores annos, in medio majores, in fine posuerunt æquales? quod et facere erroris, et vel suspicari, stultitiæ est.

Mirantur aliqui quare tantus tamque egregius sanctæ interpretæ Scripturæ Hieronymus, de quo dic'um, et jure dictum est:

Jeronyme, interpretæ variis doctissime linguis,
Te Bethlehem celebrat, te totus personat orbis;

quare (inquam) noluerit ille, cum librum transferret Chronicorum, quod verum ab Hebræis didicerat, hoc etiam tradere Latinis. Quemcumque autem hoc moverit, scire debet quia sicut ipse in eodem Temporum libro præfatus est, vel interpretæ esse voluit, vel novi operis conditor, et quia forsitan nolebat, ubi summa necessitas non inerat, insanientium in se ultro provocare rabiem, singulariter posteris hoc negotii relinquere, sicut Eustochiæ virgini quodam loco dicit, radios quidem se et licia velle parare, aliis vero curam dimittere texendi. Quippe qui in tam necessaria divinæ Scripturæ translatione pene a Latinis simul et Hebræis est lapidibus oppressus. Ab Hebræis quidem, quod eis irridendi Christianos et calumniandi pro Codicibus mendosis occasio foret ablata, a Latinis autem, quod eis nova et insolita, tametsi meliora, pro veteribus ingererentur et solitiis. Ita ut etiam beatus Augustinus litteris amicissima charitate per tot maris terrarumque spatia transmissis, hæc inserere curaret.

De vertendis [autem] in Latinam linguam canonicis libris laborare te nolo, nisi eo modo quo Job interpretatus es, ut signis adhibitis, quid inter team et LXX quorum est gravissima auctoritas interpretationem distet, apparcat. Satis autem nequeo admirari si aliquid in Hebræis exemplaribus invenitur quod interpretes illius linguæ peritissimos fugerit. Omitto hic LXX , de quorum vel consilio vel spiritus majore concordia quam si unus homo esset, non audio aliquam in partem certam ferre sententiam, nisi quod de his præminentem auctoritatem in hoc munere sine controversia tribuendam existimo. Illi me plus movent, qui cum posteriores interpretarentur, et sermonum locutionumque Hebræorum viam atque regulas mordacius (ut fertur) tenerent, non solum inter se non consenserunt, sed æque reliquerunt multa quæ tanto post eruenda ac prodenda, remanerent. Si enim obscura sunt, te quoque in eis falli posse creditur; si manifesta, illos in eis falli potuisse non creditur.

Hæc interea, cum de Temporibus et Annis sermo est, tuam simplicitatem (dilectissime frater) admoneo, ne, opinione vulgari seductus, quasi sex annorum millia speres sæculum præsens duraturum

A esse, et juxta nescio cujus hæretici librum, quem me puerum inemini antiquo stylo descriptum vidisse, diem quidem et horam judicii nesciri, annum vero putes ab hominibus posse præsciri, eo quod Dominus dixerit: *De die autem illa et hora nemo scit*, non autem dixerit de anno; et cum rursus aierit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta*, neque illic adjunxerit annos. Illic etenim chronographus hæresiarches astruere nitebatur quod ante incarnationem Domini quinque annorum millia et quingenti transierint, ac deinde ad diem usque judicii quingenti tamen superessent, e quibus ccc et aliquot supra præterierant tempore quo hæc deliberabat. Hujus numeri summam partim de Genesi, partim de libro Judicum accumulans, sed et Samueli et Sauli bis quadragenos annos tribuens. Argumentoque utebatur, quod in vinea Dominica novissimi operarii una hora fecerint; et Joannes apostolus dixerit, *Filioli, novissima hora est*, quod cum hora una in die, hoc in sex millibus annorum quingenti esse anni deberent, et quod superveniens vespera post xii horas die hoc, expletis annis duodecies quingentis, id est, sex millibus, æterna justis iudicis retributio generet.

Unde et ipse satis doleo (fateor) et, quantum licet, vel amplius irasci soleo quoties a rusticis interrogor, quot de ultimo milliaro sæculi restent anni; atque contra ipse ab illis sciscitari unde noverint quod nunc ultimum agatur milliarium, cum Dominus in Evangelio non tempus adventus sui prope vel procul esse testetur, sed nos semper accitius *lumbis lucernisque ardentibus* vigilare ac se expectare donec veniat jubeat. Animadverto enim quia cum sermonem facientes ad fratres incidente occasione de Ætate sæculi disputamus, quidam simpliciorum sex annorum millia nos prædicare aut niant. Nec defuere qui septem annorum millibus sæculi hujus statum, qui (et) septem diebus voluit, terminandum esse putarent, quos sæpeditus doctor Augustinus, in expositione Psalmi sexti manifestæ temeritatis redarguit, dicens inter alia: « Si enim post septem annorum millia ille dies venturus est, omnis homo potest annis computatis adventum ejus addicere. Ubi erit ergo quod nec Filius hoc novit? » Quod utique dictum est quia per Filium homines hoc non discunt: non quod apud se ipse non noverit, secundum illam locutionem: *Tentat res Dominus Deus vester ut sciat*, id est, ut scire vos faciat; et: *Exsurge, Domine*, id est, fac nos exsurgere. Cum ergo ita dicatur nescire filius huic diem, non quod nesciat, sed quod nescire faciat eos quibus hoc non expedit scire, id est, non eis hoc ostendat, quod sibi vult nescire qua præsumptione, quæ annis computatis certissimum sperat post septem annorum millia diem Domini.

Hæc tibi (dilectissime frater) innocentiæ meæ pig-nora, has amicæ charitatis indices mitto litteras, ne me arbitreris humanæ divinæque scientiæ penitus expertem, quin potius secundum Scripturam ac scita

Patrum, fidei et catholica voce profiteri Dominum Salvatorem in sexta ætate sæculi carnem pro nobis assumpsisse mortalem; cursum vero sæculi nullo (nobis) certo annorum numero definitum, ipsius solum Judicis cognitum esse scientiæ. Etsi enim mihi quis dixerit: *Ecce hic est Christus, aut ecce illic*; id est, hoc vel hoc tempore futurus ad iudicium nequam audio, neque sector illum: Scio enim *quia sicut fulgur coruscans de cælo in ea quæ sub cælo sunt fulget, ita erit Filius hominis in die sua*. Agnoscas etiam qua opinione vulgus in sex vel septem millium venerit annorum, et qua ipse auctoritate assertionem meæ computationis astruam, Hebraica, videlicet, veritate per Originem prodita, per Hieronymum edita, per Augustinum laudata, et per Josephum confirmata, quibus ego in rebus talibus nullos invenio doctiores. Neque autem mirandum, laudabilem virum Eusebium, quamvis miro sapienti dicendique ingenio testam ferrumque (ut dicitur) conglutinare valeret, non valere tamen quod non didicerat, hoc est, Hebræam scire linguam, cuius timore quasi merito reverendæ et hoc quod sciebat ipse corrumpere non timuit, ut supra docuimus.

Obsecro sane ut has purgationis meæ litteras religioso ac doctissimo fratri nostro David porrigas, quatenus eas ille coram venerabili domino ac patre nostro, Wilfrido, scilicet, antistite, legere possit, ut quoniam illo præsentate atque audiente insipientius sum prius appetitus conviciis, ipso etiam nunc audiente ac iudicante, quam immeritus eadem convicia sim perpressus appareat. Ipsum quoque David præ cæteris rogo, ut, juxta exemplum sibi cognominis pueri, furorem spiritus nequam a fratre desipiente, hortatione sanorum verborum, quasi dulci psalmodiæ modulatione, sedulus effugare contendat. Quod utique in cœna illa in qua me poculo ebrius culpam studuit, ille qui semet potius lectioni intentus inculpabilem facere debuerat, perficere nequibat, utpote sensus et sententiæ meæ quam laudabat necquam conscius. Vere enim dictum est: *Quia si momorderit serpens in silentio, non est abundantia incantatori*. Amen.

EPISTOLA IV,

AD WICREDAM,

De Paschæ celebratione, sive de æquinoctio vernali juxta Anatolium.

Reverendissimo ac sanctissimo fratri Wicredæ presbytero, Beda, optabilem in Domino salutem.

Libenter accepi litteras tuæ benignitatis, amatissime in Christo frater, et capitula quæ rogasti promptus describere, ac tibi dirigere acceleravi, memor familiaritatis ac dulcedinis, qua, cum illo advenire, me suscepisti. Sed et quæstionem illam merito famosam de historia ecclesiastica, super qua me interrogasti præsentem, et cui tunc breviter ut potui respondi, nunc ratiùs etiam litteris explanare studui, hoc est, de æquinoctio verno, quod in libro præfato Anatolius antistes reverendissimus, in un-

A decimo Kalend. April. die annotasse perhibetur, cum cæteri Ægyptiorum magistri hoc magis in duodecimo Kalendarum earundem die annotandum esse decernant. Dicit namque sanctus Proterius Alexandrinæ antistes ecclesiæ, ad beatissimum papam Leonem scribens de pascha: « Et manifeste quidem secundum cursum solis, xxv die mensis Famenoth, qui etiam xii Kalendarum Aprilium æquinoctium esse cognoscitur. Sed non oportet ab hoc æquinoctio primi mensis exordium juxta cursum lunæ prorsus affigere, alioquin per omnia solis circulo lunæ discursus concordare debuerat. » Dicit et sanctus Cyrillus ejusdem præsul Ecclesiæ: « Sol enim ipso quotidie terra marique et clauditur in fine diei, et in diei initio aperitur, et finit sol cursum totius anni, in duodecimo Kalendarum Aprilis. » Unde te merito, sicut et cæteros movet studiosos, quomodo Anatolius, cum sit et ipse eruditione ac genere Ægyptius, quasi contrarius litteris Ægypti doctoribus, scribat æquinoctium idem in undecimo Kalendas Aprilis occurrere solere. « Est ergo, inquit, in primo anno initium primi mensis, quando est decem et i annorum circuli initium, secundum Ægyptios quidem mensis Famenoth vigesimo sexto die, secundum Macedones Distri mensis xxii, secundum vero Romanos undecimo Kalendas Aprilis, in qua die invenitur sol non solum conscendisse primam partem, verum etiam quadram jam in eadem die habere, id est, in prima ex duodecim partibus. » Hæc autem particula prima, vernale est æquinoctium et ipsa est initium mensium, et caput circuli, et absolutio cursus stellarum, quæ planetæ, id est, vagæ dicuntur, ac finis duodecimæ particulæ, et totius circuli terminus. Sed facillima ratione posse credo doceri, non eum cæteris Ægypti et orientis præceptoribus in hoc esse contrarium. Facit enim ratio quadrantis (quem bissexto vocant), ut sol æquinoctialem sui cursus locum in signifero circulo, nunc in primo exortu suo, nunc in meridie, nunc in occasu, nunc media nocte comprehendat, et quoties mane vel meridie fieri æquinoctium contigerit, ad duodecimum Kalendarum Aprilium; quoties autem vespere, vel media nocte, ad undecimum Kalendarum earundem diem pertinet. Absque enim contradictione nox omnis ex quo Dominus a mortuis resurrexit, sequentis diei temporibus antepositur, non autem præcedentis apponitur. Unde consulte Anatolius non vetat in undecimum, sed ante undecimum Kalendarum Aprilium pascha celebrari, nam post illa quæ posuimus ejus verba continuo subjungit: Et ideo non parum delinquere dicimus eos qui ante initium hoc novi anni Pascha putant esse celebrandum. Non ergo in hoc initio in qua æquinoctium esse dicit, sed ante hoc initium novi anni Pascha prohibet celebrari, cum ipse in eodem libro diligenter ex antiquorum pariter et novorum Patrum scriptis affirmet, ante transceasum æquinoctii pascha agi non posse. Ipse enim sibi testis erat quod scribens non prima sedis æquinoctialis tempora, sed ultima signavit, hoc est,

ea a quibus Paschæ celebrationem incipere posse **A** noverat. Cum enim secundo vel tertio anno post bissextum paschæ dies Dominicus in undecimo Kalendarum Aprilium occurrerit [*Al.*, incurrerit], constat nimirum, quod cum æquinotio Paschæ tempus inchoatur. Cujus cæremoniæ partes celebrantur ejusdem prima noctis [*Al.*, prima n. e. parte celeb.], quamvis illa mediante, vel etiam inchoante perfici æquinotium nullus ambigit, eo quod profecto [*Al.*, eoque profecto] Dominicæ ipsam resurrectionis rite celebrari horam, quæ diluculo facta est [*Al.*, resurr., q. d. f. e., rite c. h.]. Et ut patenter animadvertas quod Anatolius vespertinum specialiter æquinotium scribat [*Al.*, describat], a quo Pascha incipere potest, quodque ad duodecimum Kalendarum Aprilium regulariter respiciat [*Al.*, respicit], attende quid in sequentibus ex antiquorum sententia Patrum annotat [*Al.*, adnectat]. Cum enim sint duo [*Al.* *add.*, inquit] æquinotia veris et autumnis æquis spatiis dirempta, et decimo quarto die primi mensis sit statuta solemnitas post vesperam, quando luna soli apposita e regione deprehenditur, sicut etiam oculis probare licet, invenitur utique vernalis æquinotii partem sol obtinens, luna vero e contrario autumnalis.

Quid ergo mirandum si in xi Kalendarum Aprilium æquinotium fieri dicat, cum de illa loqui se hora declaret, quando occidente ad vesperam sole, luna e contrario suum attollit exortum [*Al.* *om.* exortum]. Ubi pariter intuendum quod æquinotia veris et autumnis æquis spatiis dixit esse dirempta. Et inde colligendum quod ab æquinotio ad æquinotiam dimidium anni [*Al.*, dimidiam anni partem] computare debeamus, atque autumnale duodecimo [*Al.*, decimo tertio] Kalendarum Octobris annotare, centum, videlicet, et octoginta duobus [*Al.* *om.* duobus] diebus a vernali discretum. Quod esse verissimum etiam horologica docet inspectio, maxime cum hanc æquissimam anni inter æquinotiorum [*Al.*, æquinotiarum] diremptionem antiquissimi et eruditissimi doctoris Aristobuli verbis astruat, qui fuit unus ex illis LXX illustribus Scripturæ sacræ interpretibus. Quod autem idem ait Anatolius, In qua die invenitur sol, non solum conscendisse primam partem, verum etiam quartam [*Al.*, quadram] jam habere in **D** ea die, id est, in prima ex duodecim partibus, xii partes xii signa horoscopi nominat, quæ tricenis diebus et paucis insuper horis solem singula tenent. Unde et Maro de iisdem dicit :

Idcirco certis dimensum partibus orbem,
Per duodecim regit mundi sol aureus astra,

Quarum, videlicet, partium prima juxta naturam a loci [*Al.*, locu] æquinotii vernalis incipit. [*Al.* *add.* : Unde recte subit Anatol.] Hæc autem prima ex duodecim vernale est æquinotium, quia nimirum partis [*Al.* *add.* particula] ejusdem initium, scilicet, ubi sol primo positus est, ipsum tenet æquinotium, recte præmittit solem in ea die non solum conscendisse primam partem, verum etiam quadram jam in

ea die habere, quia quoties æquinotiale tempus juxta rationem præfatam in undecimo Kalendarum Aprilium incidit, toties in ipso temporis momento illa quarta pars diei, quæ annuatim accrescere solet, secundum naturam perfecta esse dignoscitur. Nam cum duodecimo Kalendarum earumdem die contingit æquinotium, tum in ipso æque die, et in ipsa æquinotiali hora quadrans idem naturaliter expletur. Ideo autem addimus *naturaliter*, quia consuetudinis est humanæ, variis illum temporibus anni prout cuilibet generi [*Al.*, genti] placuit inscrere. Naturalis vero est rationis in completionem circuli solaris adject, quam [*Al.*, quod etiam] Cyrillus signavit in ea, quam ut [*Al.*, et] supra proposuimus sententia, dicens : Et finit sol cursum totius anni in duodecimo **B** Kalendarum Aprilium. Et ne quis forte contendat in hac Anatolii sententia, hoc quod ipse sensit nos intelligere non potuisse, libet paucis annectere quæ de iisdem partibus et æquinotio vir doctissimus Victor Capuanæ urbis antistes describebat [*Al.*, scribat] : « Cœlestis, inquit, circulus, per quem sol et luna et stellæ, quæ planetæ appellantur, contra impetum totius cœli proprio motu feruntur, per duodecim partes, judicio est sapientiæ distributus. Quibus peractis CCCLXV [hoc est, trecentesimo sexagesimo quinto] die, quo toto tempore annus expletur, dum sol reperierit circuli supradicti primæ partis initium, oritur anni principium, quod fit a duodecimo Kalendarum Aprilium die usque ad undecimum. Saepe enim vespere, interdum nocte, nonnunquam ipsa Kalendarum xi [*Al.*, xi Kal.] Aprilium die provenire deprehenditur. Vicesima quinta igitur aut sexta die Martii mensis secundum Alexandrinos, hoc est, juxta Latinos duodecimo vel undecimo Kalendarum Aprilium die fit, juxta solem cursum primi mensis initium. Ne quis autem nos inconstantiam velit arguere, quod velut sub ambiguo fluctuantes diem primi mensis minime definiamus, hujusmodi objurgator aut potius inquisitor sciat quod solertissima Ægyptiorum investigatio et admodum subtilissima a septima diei hora, horam primam alterius diei docet incipere, et cum sit xxv dies Martii mensis, xii [*Al.*, xi] Kalendarum Aprilium, si vespere ejusdem diei sol spatium primæ partis illustret, jam xxvi [*Al.*, xxvi] dies ascribitur, ex Ægyptiaca ut diximus traditione subtili, et sine dubitatione probabili. » Et post pauca : Igitur luna, inquit, si xiv reperitur, sole in prima parte sui circuli constituto [*Al.* : Luna, inquit, xiv, hoc est, pleno lumine in prima parte sui circuli constituto], jure primi mensis ascribitur. Si vero prius xiv luna [*Al.* *om.* luna] hoc [*Al.* *add.* est] pleno lumine orbis effulserit, quam sol in memoratam primam partem circuli sui contigerit, XII [*Al.*, xii] mensis esse reperitur vel [*Al.* *om.* reperitur vel] reputabitur. Et [*Al.* *add.* idem] quoties ita contigit [*Al.*, contingit], solemnitas Paschæ differtur, ad alterum plenilunium, quod evenire necesse est adhuc sole in prima parte de duodecim circuli partibus constituto. »

Hæc de verbis beati Victoris assumere placuit, quatenus sententia sancti Patris Anatolii, quæ et in ipsius opere paschali, et in historia ecclesiastica plerisque obscura est, per ejus tibi dicta clarior redderetur. Sed neque hoc prætereundum, quod sunt qui contendunt Anatolium in hac sententia nequaquam undecimum, sed octavum Kalendarum Aprilium diem posuisse, dicentes Eusebium, cum hanc sententiam in historia ecclesiastica poneret, diem pro die mutasse, et quod cætera bene ac philosophice posita videret [Al., viderit], uno verbo corrigere voluisse, quod in ea minus perfecte dictum conspexerit, ne illum, videlicet, quem laudare proposuerat [Al., disposuerat], palam notabilem monstraret, si ejus pura verba, et ut [Al., ut et] ipse scripserat, suis inderet historiis. Sed mirum si Eusebius, tam circumspectus sermone et sensu scriptor, in tantum laudis aliorum potuit esse cupidus, ut eorum scripturis deflagrans [Al., scripta deflorans], ea quæ non dixerant illos dixisse finxerit, nec formidaret argui, postquam lectores sui integra eorum opuscula perscrutarentur, atque quæ ipse de his assumperat, aliter in suis auctoribus posita offendissent. Mirum si Victorem, cujus dicta posuimus, virum æque eruditionis eximie talis impostura latuit, qui in alio opere scribens de pascha, hanc eandem sententiam Anatolii de historia ecclesiastica, quasi jure laudabilem ac memorabilem assumens, ubi opportunum rebatur inseruit, et ipse undecimum in ea non octavum Kalendarum Aprilium scribens diem. Sed et Dionysius cognomento Exiguus, scientia præcipuus, mirum quare vel ipse in epistolis suis paschalibus Anatolii suffragium de historia ecclesiastica flagitaret, si ejus ibi dicta sciret falsata, quem ut Græcæ etiam linguæ peritissimum, qualiter hæc sint primo edita, latere non potuit. Ait enim sic: « Sed quia mensis hic undecimum exordium, vel ubi terminetur, evidenter in Moysi scriptis non colligitur: præfati venerabilis [Al., venerabile] cccxxviii pontifices antiqui moris observantiam, et exinde a sancto Moyse traditam, sicut in septimo libro ecclesiasticæ historiæ fertur [Al., refertur] solertius investigantes, a viii Iduum Martiarum usque in diem Nonarum Aprilium natam lunam facere dixerunt primi mensis initium, et a duodecimo Kalendarum Aprilium usque ad xiv Kalend. Maii lunam xiv solertius inquirendam. » Itaque verisimile videtur, Eusebium quidem quod in Græca auctoritate invenerat, fideliter suis indidisse historiis. Ipsum vero libellum Anatolii postmodum in aliquibus Latinorum exemplaribus esse corruptum, eorum nimirum fraude qui, paschæ verum tempus ignorantes, errorem suum tanti Patris auctoritate defendere gestirent.

Sed quæruunt [Al., quæran:] illi qui Eusebium magis unam emendasse sententiam, quam alios quoslibet totum Anatolii putant falsasse [Al., infalsare] libellum, quomodo in illo libello sit scriptum. Sed quid mirum si in undecima [Al., vigesima prima]

luna erraverint qui tres dies addiderunt ante æquinoctium, in quibus pascha immolari posse definiunt, quod certum [Al. add. est] omnimodis [Al. add. etiam] putari absurdum. Quibus respondendum, quia Anatolius potuerit nosse plurimos [Al. add. eorum] qui sic vel sic de pascha senserint, nec tamen ad nostram notitiam pervenerint. Et e contra quærendum ab eis quomodo in ipso libello sit scriptum: Est ergo in primo anno initium primi mensis, quod est novemdecimi annorum circuli initium, secundum Ægyptios quidem mensis Phamenoth xxvii [Al., xxvi] die, juxta Macedones vero Distri mensis xxii [Al., xxvi]. Secundum Romanos vero Martis [Al., Martii] mensis xv [Al., xxvi] die, id est viii Kalendas Aprilis, cum xxvi dies mensis Ægyptiorum Phamenoth, et xxii dies mensis Macedonum Distri non sit viii Kalendarum Aprilium, sed ix [Al., xi] Kalend. April. Nonne verisimillimum apparet quam sit falsata sententia, ubi ipse qui viii Kalend. pro ix [Al., xi] Kalend. April. mutavit, oblitus est etiam Ægyptiorum vel Græcorum mensium statum mutare. Sed his quæ minus nota erant manere permissis ut fuerunt [Al., fuerant], illud solummodo quod suis sibi que visibile erat mutavit. Quid sane horum sit verius, illi potius qui Anatolium Græcum legunt [Al., dicunt] videant.

Verum sive Eusebius hanc [Al., unam] sententiam seu alius quilibet totum ipsum libellum a suo statum mutaverit [Al., transferit], constat absque ulla dubietate, quamvis plurima verterit [Al., quamvis plurima veterum turba confirmet], æquinoctium octava Kalendarum Aprilium die nequaquam posse reperiri. Quod [Al. add. et] in conspectione horologica et aperta ratione probabitur. Regula enim tenet ecclesiasticæ observationis [Al., consecrationis], quæ et edictis Patrum priorum et clarius est Nicæno probata concilio, ut paschæ dies Dominicus ab xi Kalendarum Aprilium usque in vii Kalendarum Martiarum diem quæratur. Item catholicæ institutionis regula præcipit ut ante vernalis æquinoctii transcessum pascha non celebretur. Qui ergo viii Kalendarum Aprilium putat esse æquinoctium, necesse est idem aut [Al., ut] ante æquinoctium pascha celebrari licitum dicat, aut ante vii Kalendarum diem pascha celebrari licitum [Al. om. dicat, a. a. vii Kal. d. p. c. lic.] neget. Ipsum quoque pascha quod Dominus pridie quam pateretur cum discipulis fecit, aut nona Kalendarum Aprilium die non fuisse, aut ante æquinoctium fuisse confirmet. [Al. add.: Bene vale semper in Domino, dilectissime Pater.]

Primo anno circuli decemnovenalis xxx est luna in xi Kalendarum Aprilium, eodemque anno luna xiv quinta die Kalendarum Aprilium, id est, Nonas Aprilis: jungente ad xxx et sume regulares mensis Aprilis, eo anno quo xiv luna Aprilem incurrat. Eo vero quo mense Martis luna xiv incurrit, tarde Martis regulares triginta sex. Ex epactis utique agnoscis facillime, utrum in Martium an in Aprilem luna decima quarta eveniat. Si enim plus xv aut minus v epactis habes, Aprilis luna xiv computatur. Tene

ergo regulares in Aprili trigesima quinta, et subtrahite epactas semper ejus anni, et quod remanserit, ipsa est dies lunæ decima quarta, utputa tertio anno circuli decemnovalis $xxii$ erunt epactæ, tolle $xxii$ de $xxxv$ et remanent $xiii$ tertia decima die mensis Aprilis, id est, Idus Aprilis luna decima quarta occurrit. Si vero feriam quæras xiv lunæ, adde concurrentes anni illius numero, qui relictus est, utputa istis tredecim qui in præsentis sunt, in Aprili quoque regulares vii . Hæc omnia collige et postea divide per septenarium, et quod remanserit ipsa est feria lunæ decima quarta, et sic facillime ad diem Dominicum pervenies. Mense autem Martis tene regulares triginta sex, subtrahite epactas anni illius, verbi gratia, secundo anni circuli decemnovalis undecimo sunt xxv die mensis ejusdem, xiv luna aderit, id est, octavo Kalendarum Aprilium. Si vero feriam ejusdem diei requiras, adde numero præscripto concurrentes anni illius et regulares quatuor in Martio. Iis quoque in unum collectis partitoque per septenarium, et quod remanserit ipse est dies lunæ decima quarta, si nihil remanserit, vii feria est. Igitur si detractis epactis triginta, remanent tamen quodcumque superest, ipse est dies mensis, in quo xiv , lunam reperies, ut eo anno quo quatuor epactæ sunt, absume iv de xxv et remanent triginta unum. Tolle xxx et remanent i . Prima die mensis xiv luna occurrit, id est, Kalendas Apriles. Si deductis epactis xxx tantum remanent xiv die mensis luna xiv evenit, quod semel intra xix accidit annos, quando vi epactæ ascribuntur, et iii Kalendarum Aprilium xiv luna provenit. Ut te exemplis ad inventiendam instruem feriam, qua xiv occurrat luna, utputa anno præsentis Dominicæ incarnationis $dcclxxvi$, sume epactas hujus anni $xxvi$, detractisque ejusdem $xxxv$ regularibus et remanent ix et ecce ix die mensis xiv luna erit, id est, v Idus April. Junge etiam concurrentes anni præsentis, id est, i ad ix et sunt x , et his adde vii et sunt $xvii$, hos partire per vii bis vii , xiv et remanent iii , tertia feria erit luna xiv , iv xv , v xvi , vi $xvii$, vii $xviii$, i xix , qui est dies paschæ, v Idus April. xiv luna, iv Idus xv , iii Idus xvi , ii Idus $xvii$, Idus xv iv $xviii$, Kalendas Maias xix . Secundo anno, post hunc vii , quia plus v sunt, et minus xv , ad Martium pertinet xiv luna, quam sic requires. Sume regulares Martis mensis $xxxvi$, detrahe ab eis vii , et remanent $xxix$ vicesimo nono Martis mensis, id est, iv Kalendarum April. decima quarta tibi luna occurrit. Ad inventiendam feriam, sume easdem $xxix$ et adde eis concurrentes anni illius, id est, ii , sunt $xxxi$. In his quoque adjice regulares quatuor, et erit omnis summa $xxxv$, partire per vii . Quinquies enim vii sunt $xxxv$ et nihil remanet, quia septima feria erit luna decima quarta quarto Kalend. April., et xv tertio Kalend. April. Ipse est dies dominicus Paschæ, etiam per singulos circuli decemnovalis annos. Semper his regularibus et hac ratione annuis epactarum detractis diebus, decimam quartam sine errore reperies lunam, et illis regularibus con-

rente numero præscripto junctis. Feriam quoque decimam quartam lunæ reperies, et sic computatis feriis, quæ supersunt septimanæ illius, lunæ quoque ætatem crescentis singulis appone diebus, et tum simul locum lunæ, et ætatem certissime invenies.

Hæc, dilecte comes, proprio argumenta labore Descripsi tibi, tu die quo muovere mecum Certares hodie, dum talia do tibi fessus.

Fragmentum.

APPENDIX AD EPISTOLAM PRÆCEDENTEM.

Enarratio dodrantis et semuncie in partibus horarum, per quas lunaris luminis ratio computatur apud scriptores.

Unius semper horæ dodrante et semuncia transmissa, id est, diviso unius horæ spatio, in viginti quatuor semuncias, quia tot sunt semuncie in libra plena, iterumque divide viginti quatuor in quatuor, hoc est quater sex, et ter vi dodrans dicitur, semel vero quadrans, et hoc est quæ ait unius horæ dodrante, id est, tribus partibus x et octo semunciis. Quod vero et semuncia sex reliquarum semunciarum, ad quadrantem pertinentium, unam volvit adjungi dodranti, ut essent XIX semuncie, quo æstus Oceani quotidie tardius veniet, tardiusque recederet.

De ordinatione Feriarum Paschalium per Theophilum episcopum Cæsarensensem ac reliquorum episcoporum synodum.

Post resurrectionem vel ascensionem Domini Salvatoris, Apostoli quomodo pascha deberent observare, nihil ordinare potuerunt, quia dispersi erant per universum mundum, ad prædicandum occupati. Sed quacunque die decima quarta luna mense Martio fuisset, pascha celebrabatur. Post transitum ergo de hoc mundo omnium apostolorum, per singulas provincias diversa tenebant jejunia. Nam Galli quacunque die octavo Kalendarum Aprilium fuisset, quando Christi resurrectio tradebatur, semper pascha celebrabant, in Italia vero alii xx dies jejunabant, alii septem. Orientales vero, sicut apostolos viderunt, ut supradictum est, decima quarta luna, mense Martis pascha tenebant. Cum ergo hæc tales observationes per singulas provincias tenerentur, unde moeror erat sacerdotibus, eo quod a quibus una fides recte tenebatur, eorum dissentiret jejunia. Tunc papa Victor, Romanæque urbis episcopus direxit auctoritorem ad Theophilum Cæsariensis Palestinæque antistitem, ut quomodo pascha recto jure a cunctis catholicis celebraretur ecclesiis, inibi fieret ordinatio, ubi Dominus et salvator mundi fuerat in carne versatus. Percepta itaque auctoritate, prædictus episcopus non solum de sua provincia, sed etiam de diversis regionibus omnes episcopos evocavit. Ubi cum illa multitudo sacerdotum convenit, tunc Theophilus episcopus protulit auctoritatem ad se missam Victoris papæ, et quid sibi operis fuisset injunctum ostendit. Tunc pariter omnes dixerunt episcopi:

Nisi prius quomodo mundus fuerit a principio investigatus, nihil potest de observantia paschæ salubriter ordinari. Dixerunt ergo episcopi : Quem credimus factum fuisse in mundo primum, nisi Dominicum diem? Theophilus episcopus dixit : Probate quod dicitis. Responderunt episcopi : Secundum Scripturæ auctoritatem, factum est vespere et mane dies primus

Deinde secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus. In quo septimo requievit Deus ab omnibus operibus suis, quem diem Sabbatum appellavit. Ergo cum novissimum diem signet Sabbatum, quis potest esse primus, nisi Dominicus dies? Theophilus episcopus dixit : Ecce de die Dominico, quia primus sit probastis, de tempore enim quid dicitis? Quatuor enim mundi tempora accipiuntur : Ver, æstas, autumnus, hiems. Quod ergo tempus primum factum in mundo? Episcopi responderunt : Vernum. Theophilus episcopus dixit : Probate quod dicitis. Et illi responderunt, Scriptum est : Germinet terra seni herbam secundum genus suum et lignum fructiferum, ferens fructum suum. Hæc autem temporibus veris accipitur. Theophilus episcopus dixit : In quo loco caput mundi esse creditis? In principio temporis, an in medio tempore, aut in fine? Episcopi responderunt : In æquinoctio octavo Kalendarum Aprilium. Theophilus episcopus dixit : Probate quod dicitis. Et illi responderunt : Scriptum est quia fecit Deus lucem et vocavit Deus lucem diem, et fecit Deus tenebras, et vocavit tenebras noctem, et divisit inter lucem et tenebras æquas partes. Theophilus dixit : Ecce de die vel tempore probastis, de luna quid vobis videtur? Utrum crescentem ac jam plenam, an imminutam a Deo fuisse consecratam. Episcopi responderunt : Plenam. Et ille : Probate quod dicitis. Responderunt : Et fecit duo luminaria magna, et posuit ea in firmamento cœli ut luceant super terram. Luminare majus in inchoationem dici, luminare minus in inchoationem noctis, non poterat aliter nisi esset plena. Nunc ergo investigavimus quomodo in principio factus fuerit mundus, id est, die Dominico. Verno tempore in æquinoctio, quod est octavo Kalendarum Aprilium, luna plena per ipsum tantummodo tempus et elementa resurgunt. Theophilus dixit : Nunc igitur agendum est de ordinatione, quomodo debeamus pascha tenere. Episcopi dixerunt : Nunquid potest dies Dominicus præteriri, ut in eo Pascha minime celebretur, qui tot et talibus benedictionibus sanctificatus est? Theophilus dixit : Dicite ergo quibus et qualibus benedictionibus eum esse sanctificatum asseritis, ut scribere possimus. Episcopi dixerunt : Prima illi benedictio est, quia in ipso tenebræ sunt remotæ, et lux apparuit. Secunda est illi benedictio, quod de terra Ægypti velut de tenebris peccatorum quasi per fontem baptismi per mare Rubrum populus fuisset liberatus. Tertia illi benedictio est, quia in eodem die cœlestis cibus manna hominibus datus est. Quarta illa benedictio est, qua Moyses mandat ad

A populum : *Sit vobis observatus dies primus et novissimus.* Quinta illa benedictio est, ut in cxvii psalmo dicit : *Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis. De resurrectione autem Domini dicit : Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus et lætemur in ea, usque ad cornu altaris.* Sexta illi benedictio est, quod in ipsa Dominus resurrexit. Vides ergo quia dies resurrectionis Dominicus singulariter in Pascha teneri possit. Theophilus dicit : De tempore autem ad Moysen mandatum est a Deo : *Hic mensis erit vobis initium mensium, Pascha facite in eo.* Omnes ergo triginta dies a Domino consecrati sunt. Episcopi dixerunt : Jam superius dedimus responsum, principium mundi esse æquinoctium octavo Kalendarum Aprilium. Et ab octavo Kalendarum Aprilium usque in octavum Kalendas Maias, legimus esse consecratos. Theophilus dixit : Ecce impium non est ut passio Dominica, tantum sacramenti mysterium, extra limitem excludatur? Passus namque Dominus ab undecimo Kalendarum Aprilium, qua nocte a Judæis traditus est, et a septimo Kalendarum resurrexit, quomodo ergo tres dies extra terminum excludantur? Omnes episcopi dixerunt : Nulla ratione fieri debet, ut tantum sacramentum extra limitem excludatur, sed hi tres dies intra terminum inducantur, et de subter retrahere constitutum est. Ergo in illa synodo ab undecimo Kalendarum Aprilium usque in undecimo Kalendarum Maiarum, Pascha debent servare, et nec ante nec postea cuicumque constitutum limitem transgredi liceat. C Similiter et de luna præceptum divinum teneatur. Mandatum est per Moysen : *Sit vobis observatum a decima quarta luna usque xxi.* Has ergo septem lunas similiter in Pascha tenendo constat fuisse consecrata sunt. Quando ergo sit intra suum limitem ab undecimo Kalendarum aprilium usque in undecimo Kalendarum Maiarum, dies dominicus, et luna ex illis octava sanctificata, Pascha nobis visum est celebrare. Omnis paschalis luna cujuscunque ætatis est, si detrahis ab ea septem, fiet tibi ætas lunæ, quæ sit in initio quadragesimæ. Verbi gratia : Si decima quinta luna est paschalis, tolle de quindecim duodecim, et remanent centum et undecim. Tertia est luna in initio quadragesimæ, eo anno quo decima quinta luna est die Dominico Paschæ, et cætera similiter. Memento quod anno bissextili lunæ Februarii mensis triginta dies, et tamen luna Martii mensis triginta dies habeat, sicut semper habet, ne paschalis lunæ ratio vacillet.

EPISTOLA V,

AD ACCAM.

De principio Genesis.

Dilectissimo ac Reverendissimo abbati Accæ, humillimus famulorum Christi Beda, salutem !

De principio libri Genesis in quo mundi hujus creatio descripta est, multi multa dixere, multa posteris ingenii sui monimenta reliquere, sed præcipue, quantum nostra pusillitas ediscere potuit, Basilium Cæsariensis, quem Eustathius interpres de Græco

fecit esse Latinum, Ambrosius Mediolanensis, Augustinus Hipponensis episcopus, quorum primus libris novem, secundus, vestigia ejus sequens, libris sex, tertius libris XII et rursus aliis duobus specialiter adversum Manichæos descriptis, proluxa legentibus doctrinæ salutaris fluenta manarunt, completo in eis promisso Veritatis quo dicebat: *Qui credit in me, sicut ait Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* E quibus Augustinus etiam in libris Confessionum suarum, in libris quoque quos contra adversarium legis et prophetarum eximie composuit, sed et in aliis sparsim opusculis suis nonnullam ejusdem primordialis creaturæ memoriam, cum expositione congrua fecit. Verum quia hæc tam copiosa, tam sunt alta ut vix, nisi a locupletioribus, tot volumina acquiri, vix tam profunda nisi ab eruditioribus valeant perscrutari, placuit vestræ sanctitati id nobis officii injungere, ut de omnibus his velut de amœnissimis late florentis paradisi campis, quæ infirmorum viderentur necessitati sufficere decerneremus. Nec segnior in exsequendo, quæ jubere es dignatus exstiti, quin potius statim perspectis Patrum voluminibus, collegi ex his, ac duobus in libellis distinxim, quæ rudem adhuc possent instruere lectorem, quibus eruditus ad altiore disceret fortiolemque majorum ascendere lectionem. In quo opere sensum per omnia memoratorum, aliorumque a que catholicorum Patrum, nunc ipsis eorum, nunc, breviandi causa, meis sermonibus, nunc tacitis eorum vocabulis, nunc commemoratis prout oportunitas locorum dictabat, ponere studebam. Produxi quæ opus usque dum ejectus Adam de paradiso voluptatis, exsilium vitæ temporalis intravit: aliqua etiam de sequentibus sacræ historiæ, si Deus voluerit, auxilio vestræ intercessionis comitante scripturus, dum primo librum sancti Esdræ prophetæ ac sacerdotis, in quo Christi et Ecclesiæ sacramenta sub figura solutæ longæ captivitatis, restaurati templi, reedificatæ sanctæ civitatis, reductorum in Jerosolymam vasorum quæ abducta, rescriptæ legis Dei quæ incensa fuerat, castigati ab uxoribus alienis populi et uno corde atque anima in Dei servitium conversi, ut propheta simul et historicus conscripsit, parumper perscrutatus fuero, et aliquæ ex his quæ commemoravi sacramentis apertiora studiosis Deo favente reddidero. Bene vale, semper amantissime antistes, nostri memor in Domino:

EPISTOLA VI.

AD EUMDEM ACCAM.

De templo Salomonis.

Hortatur nos Vas electionis, et Magister gentium, ad lectionem divinarum eloquiorum, veridica voce contestans, quia *quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum, spem habeamus.* Ubi optime ad obtinendam spem cælestium honorum, patientiam nobis habendam, et consolationem Scripturarum inspiciendam esse declarat. Patientiam videlicet, ut ea quæ occurrerint adversa, mente humili ac sub-

A missa, quasi a justo iudice, et pio patre irrogata flagella toleremus, sive ad virtutum gloriam, augmentumque meritorum, si justus et innocentes ferimur, seu ad correctionem morum, si vitiis implicamur. Consolationem vero Scripturarum, ut harum crebra meditatione ad memoriam revocemus, quantum illi summi Patres, et præclara Ecclesiæ lumina tenebræ afflictionis sæpe in vita præsentis pertulerint, quantum in futura vita gloriæ cum divino merito pietatis et patientiæ perceperint, quantum etiam in hac vita apud fideles omnes indefectivæ laudis et claritatis reliquerint, dicente Scriptura: *Memoria justus cum laudibus (Prov. x).* Et iterum: *Corpora sanctorum in pace sepulta sunt, et nomina eorum vivent in generationes et generationes (Eccli. xlii).* Et apostolus Jacobus: *Ecce beatificamus, inquit, eos qui sustinuerunt. Suffere etiam Job aud stis, et finem Domini vidistis (Jac. v).* Non autem frustra commemoratis justorum præsuris addidit: *Et finem Domini vidistis,* quia neque ille hinc sine flagello exiit, qui hic sine vitio vixit; qui que ad sanandos infirmos, mortuosque suscitandos apparuit in mundo, ipse, ad præmonstrandum nobis exemplum patientiæ, per infirmitatem mortis voluit redire de mundo. Unde Psalmista cum dixisset: *Deus noster Deus salvos faciendi (Psal. lxxvii),* mox admirando vel potius obstupescendo subjunxit: *Et Domini Domini exitus mortis.* Itaque per patientiam et consolationem Scripturarum spem habemus, etiam nos consolandi post nostrarum afflictionum pressurarum, cum et ipsi in tribulatione patientes exstiterimus, et eorum actus ad mentem reduxerimus, qui nos et merito justitiæ longe præcesserunt, et longe majora nobis adversitatum certamina tolerarunt. Illi etenim propter justitiam qua excellenter eminebant, persecutiones sæpe patiebantur injustorum, quatenus cum operatione justitiæ coronam insuperabilis patientiæ perciperent, et insuper cunctis se sequentibus, gloriosa perseverantia sua vestigia præfixa relinquerent. Nos autem sæpius misericordia et provisione Conditoris nostri pro nostris castigamur erratis, ut salubri compunctione ad conscientiam nostram redeuntes, puniamus sollicitè lacrymis diluentibus quod illecebris fallentibus ac negligentibus admisimus; sicque, juvante Domino, correcti ad spem vitæ, ad illorum qui innocentes afflicti sunt mereamur pertinere consortium. Nam et hic in consolatione Scripturarum invenimus, quia benedixit Dominus omnes timentes se, pusillos cum majoribus, multasque nobis in domo Patris sui mansiones esse declaravit. Quarum nunc consolatione et te, dilectissime antistitem, præsentis rerum temporalium angores quotidie alleviare, atque ad videnda bona Domini in terra viventium sublimiter animari, non ambigo, utpote abundantem non tantum divinarum paginis litterarum, sed et piis earum expositionibus, quas veneranda Patrum nobis Scriptura reliquit. Verum quia nova quemque nunquam amplius delectant, visum mihi est opusculum quod de factura templi Dei sequens

magnorum vestigia tractatorum nuper allegorice A
 consideram tuæ sanctitati percurrendum mittere.
 Cujus lectioni intentus, quanto plura Christi et Ec-
 clesie sacramenta antiquis indita paginis inveneris,
 quanto ampliora ibi Dei dona, sive in præsentis no-
 bis data, seu in futuro promissa perspexeris, tanto
 leviora credo, et minus curanda omnium labentium
 rerum, et adversa judicabis et prospera, juxta exem-
 plum beati Joannis, qui ab imperatore nefando
 intra angustias unius parvissimæ relegatus insulæ,
 confestim a pio Conditor, per spiritum est, ad con-
 templanda infinita illa cœlestium mansionum arcana,
 introductus; et ubi putatus est a deceptis hostibus
 amicorum hominum auxilio ac societate destitui, ibi
 amicorum angelorum meruit aspectu atque colloquio
 perfrui. A quibus edoctus, eo magis magisque ille-
 cebras sæculi et amaritudines didicit esse spernen-
 das, quo sublimius illa speculabatur, quæ pro ma-
 gnitudine atque æternitate sui longe amplius vel me-
 tuenda constat esse, vel amanda. Bene valens sem-
 per, dilectissime, pro nobis intercede.

EPISTOLA VII,

AD NOTHELMUM PRESBYTERUM.

De xxx Quæstionibus.

Dilectissimo fratri Nothelmo Beda, salutem!

Quæ de libro Regum dilucidanda tibi, frater dile-
 ctissime, misisti, statim, prout potui, Domino ju-
 vante, explicare curavi, ea duntaxat distinctione, ut
 xxx ex his propositiones, quæ graviores forte vide-
 bantur, brevibus distinctas capitulis, quo facilius
 possent inveniri, hoc tibi volumine comprehende-
 rem. Cætera vero quæ commistim annotasti nomina
 vel verba, quæ facilius ac brevius solvi poterant, in
 aliis schedulis seorsum collecta, simul tuæ fraterni-
 tati transmitterem. Quamvis ipse noveram, plurima
 in eodem libro multo obscuriora, quam ea esse quæ
 a me quærenda judicasti. Sed et hoc non ignorabam,
 sæpius fieri solere ut is qui obscuriora forte non-
 nulla jam bene intellexerat, qui videlicet hæc in
 tractatibus magnorum auctorum sufficienter expla-
 nata repererat, ipse adhuc in quibusdam facilioribus
 sensu incertus perseveret, ac dubius, quæ illi for-
 tasse qui profundiora tractabant, quæsitu digna non
 ducebant. Fit etiam ut non omnia quæ a Patribus
 scripta sunt, ab omnibus possint haberi, et ignorentur
 quæstiones Scripturarum a legentibus; non quod
 doctoribus expositæ non sint, sed quod ipsæ earum
 quæstiones vel non habeantur, vel habere non in-
 telligantur quærentibus; sicut in plurimis eorum,
 quorum a me responsa et petisti et accepisti, constat
 esse factitatum. In quibus videlicet responsis,
 qui tuis petitionibus vestigia Patrum sequens, satis-
 facere studui, precor ut vicem debitam nostræ devo-
 tionis reddens, pro sospitate nostra et cordis et
 corporis, una cum fratribus qui illis in locis vobis-
 cum Domino deservimus, intercedere memineris. Sed
 et si quid de his quæ scripsi aptius forte alicubi,
 quod facillime contingere potuit, expositum inveneris,
 nobis quoque ocus hoc destinare non graveris.

EPISTOLA VIII,

AD ACCAM EPISCOPUM,

In expositionem Evangelii secundum Marcum.

Expositionem Evangelii secundum Marcum, opi-
 tulante ipsa evangelica gratia, scripturi, primo quæ
 fuerit eidem Marco causa Evangelii scribendi, brevi-
 ter insinuandum esse censuimus.

Cum Romanæ urbi clarum veri Dei lumen prædi-
 cante beato Petro apostolo fuisset exortum, adeo
 sermo veritatis universorum mentes placito illustra-
 bat auditu, ut quotidie audientibus eum nulla un-
 quam satietas fieret. Unde neque auditio sola eis
 sufficit, sed Marcum discipulum ejus omnibus præ-
 cibus obsecrantes orant, ut ea quæ ille verbo præ-
 dicabat, ad perpetuam eorum commotionem haben-
 dam Scripturæ traderet, quo domi forisque in hu-
 jusmodi verbi meditationibus permanerent. Nec
 prius ab obsecrando desistunt, quam quæ oraverant
 impetrarent. Petrus vero, ut per Spiritum sanctum
 religioso se spoliatum comperit furto, delectatus est;
 et fidem eorum devotionemque per hæc considerans,
 factum confirmavit, et in perpetuum legendam Scri-
 pturam Ecclesiis tradidit.

Clemens in sexto Dispositionum libro hæc ita gesta
 esse describit. Cui simile dat testimonium etiã Hie-
 rapolites episcopus, nomine Papias, qui et hoc dicit,
 quod Petrus in prima Epistola sua, quam de urbe
 Roma scripsit, meminere Marci, in qua tropice Ro-
 mam Babyloniam nominavit, cum dicit: Salutem vos
 ea Ecclesia, quæ in Babylone electa est, et Marcus
 filius meus.

Assumpto itaque Evangelio quod ipse confecerat,
 perrexit in Ægyptum, et primum Alexandriae Chri-
 stum annuntians, constituit Ecclesiam tanta doctrina,
 et vitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad
 exemplum sui cogeret.

Denique Philo, disertissimus Judæorum, videns
 Alexandriae primam Ecclesiam adhuc Judaizantem,
 quasi in laudem gentis suæ librum super eorum con-
 versatione scripsit. Et quomodo Lucas enarrat Jero-
 solymæ credentes omnia habuisse communia, sic et
 ille quod Alexandriae sub Marco fieri doctore cerne-
 bat, memoriæ tradidit.

Tradunt autem hunc natione Israelitica, et sacerdo-
 tali ortum prosapia, ac post passionem ac resurre-
 ctionem Domini salvatoris ad prædicationem aposto-
 lorum evangelica fide ac sacramentis imbutum, atque
 ex eorum fuisse numero de quibus scribit Lucas
 quia multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.
 Quapropter, utpote legalibus institutis edictis, opti-
 mum per omnia vivendi ordinem genti, quam ad fidem
 vocabat præmonstravit. Sed et canonicam Paschæ
 observantiam, quæ universis Christi Ecclesiis foret
 imitabilis, ostendit.

In cujus Evangelium tuo, dilectissime antistitem
 Acca, necnon et aliorum fratrum plurium communi-
 tus hortatu, prout Dominus dedit, scripturi, maxime
 quæ in Patrum venerabilium exemplis invenimus,
 hinc inde collecta ponere curabimus. Sed et nonnulla

propria ad imitationem sensus eorum, ubi oportu-
num videbitur, interponemus. Lectoremque supplex
obsecro, ut si hæc nostra opuscula transcriptione digna
duxerit, annotationem nominum eorum quæ
supra in margine apposita sunt, diligens scriptura
conservet, quomodo in expositione Evangelii beati
Lucæ, quam ante annos plurimos, auxiliante Dei
gratia, composuimus, constat esse factitatum. Oran-
tem pro nobis sanctitatem tuam cœlestis semper
gratia protegat. Sed et hoc ante omnia cunctos qui
hæc forte lecturi sunt deprecor in Domino, ut pro
meis et corporis et animi fragilitatibus, apud pium
iudicem intercessores existere dignentur.

EPISTOLA IX,

AD ACCAM.

De Evangelio Lucæ.

Domino beatissimo et nimium desiderantissimo
Accæ episcopo Beda humilis presbyter, in Domino
æterno salutem!

Mira vere est, et vera mire, doctoris egregii sen-
tentia, quia *charitas omnia credit, omnia sperat*. Datis
namque ad me epistolis, ut aliqua tibi scribam ro-
gare te dicis, et inter rogandum, necdumque meæ
consensionis accepto responso, quæsitis adhuc opu-
sculis quasi jam acquisitis ac perfecte consummatis
præfationis signaculum condis. Nondum fundamine
jacto, non allata saltem materia, ipse quasi completo
jam tanti laboris ædificio, claves quibus introitus
muniatur dirigis, ut pudeat non cito subire opus quod
cito subeundum, citius explendum fides amica præ-
sumat. Non hæc certe alia quam indubitata mutui
fiducia facit amoris, quæ de amico pectore (ut dictum
est) omnia duntaxat quæ fieri possunt credit, omnia
sperat. Unde et ego mox lectis tuæ dulcissimæ san-
ctitatis paginulis injuncti me operis labori supposui,
in quo (ut innumera monasticæ servitutis retinacula
præteream) ipse mihi dictator simul notarius et li-
brarius existerem. Aggregatisque hinc inde quasi
insignissimis ac dignissimis tanti muneris artificibus,
opusculis Patrum, quid beatus Ambrosius, quid Au-
gustinus, quid denique Gregorius vigilantissimus
(juxta sumum nomen) nostræ gentis apostolus, quid
Hieronymus sacræ interpret historix, quid cæteri
Patres in beati Lucæ verbis senserint, quid dixerint,
diligentius inspiciere satagi; mandatumque continuo
schedulis, ut jussisti, vel ipsis eorum syllabis, vel
certe meis, breviandi causa, sermonibus, ut videba-
tur, edidi. Quorum quia operosum erat vocabula in-
terserere per singula, et quid a quo auctore sit dictum
nominatim ostendere, commodum duxi eminus e
latere primas nominum litteras imprimere, perque
has viritim ubi cujusque Patrum incipiat, ubi sermo
quem transtuli desinat, intimare, sollicitus per omnia,
ne majorum dicta furari, et hæc quasi mea propria
componere dicat.

Multumque obsecro, et per Dominum legentes ob-
testor, ut si qui forte nostra hæc qualiacunque sunt

• Hæc signa, inspectis multis exemplaribus sane
tuisimus. GILG.

opuscula transcriptione digna duxerint, memorata
quoque nominum signa, ut in nostro exemplari re-
periunt, affligere meminerint. Nonnulla etiam quæ (ut
verbis tuæ sanctitatis loquar) mihi auctor lucis aper-
ruit, proprii sudoris indicia, ubi opportunum vide-
batur, annexui. Qui in legis divinæ meditatione etsi
non (ut ipse scripsisti) dies noctesque pervigiles duce-
re sufficio, non parum tamen studii me in Scripturis im-
pendisse non dubito, et ea solum quæ mihi auctor lucis
aperire dignatus est, non in hoc tantum opusculo,
sed in omni prorsus lectione potuisse videre, id est,
recte sentiendo dignoscere. Quod vero ais movere
quosdam quare in Apocalypsis nova interpretatione
Matthæum leoni, Marcum homini assignarim, intueri
debuerant quicunque illi sunt quos hoc movet, quod
non hoc mea nova, sed antiqua patrum explanatione
traditum dixi. Neque enim mihi a meipso ita visum;
sed ita a beato Augustino expositum fuisse memo-
ravi, et paucis etiam unde hoc affirmaret adjunxi.
Cujus non ab re est si ipsa quoque verba ponentes,
quid de evangelistis vel typis eorum animalibus sen-
serit ostendamus, quibus et illud nostrum opus ab
injusta vituperatione salvetur, et hoc præposita tanti
doctoris auctoritate firmetur. Cum ergo multa pul-
chre et eximie de evangelistis in libro de Consensu
eorum primo præmississet, jungit inter cætera dicens:
Et quamvis singuli suum quemdam narrandi ordinem
tenuisse videantur, non tamen unusquisque eorum
velut alterius præcedentis ignarus voluisse scribere
reperitur, vel ignorata prætermisisse quæ scripsisse
alius invenitur, sed sicut unicuique inspiratum est,
non superfluum cooperationem sui laboris adjunxit.
Nam Matthæus suscepisse intelligitur incarnationem
Domini secundum stirpem regiam, et pleraque secun-
dum hominum præsentem vitam facta et dicta ejus.
Marcus enim subsecutus tanquam pedissequus et bre-
viator ejus videtur. Cum solo quippe Joanne nihil
dixit, solus ipse perpaucis, cum solo Luca pauciora,
cum Matthæo vero plurima, et multa pene totidem at-
que ipse verbis sive cum solo sive cum cæteris con-
sonante. Lucas autem circa sacerdotalem Domini stir-
pem atque personam magis occupatus apparuit. Nam et
ad ipsum David non regium stemma secutus ascendit,
sed per eos qui reges non fuerunt, exit ad Nathan fi-
lium David, qui nec ipse rex fuit. Non sicut Matthæus,
qui per Salomonem regem descendens cæteros etiam
reges ex ordine persecutus est, servans in eis (de
quo postea loquimur) mysticum numerum. Dominus
enim Jesus Christus, unus verus rex et unus verus
sacerdos, illud ad regendos nos, hoc ad expiandos,
has duas personas apud Patres singulatis comen-
datis suam figuram egisse declaravit. Et paulo post:
Secundum hominem quippe Christus (inquit) et rex
et sacerdos effectus est. Cui dedit Deus sedem David
patris sui ut, regni ejus non esset finis, et esset ad
interpellandum pro nobis mediator Dei et hominum
homo Christus Jesus. Non autem habuit tanquam

quam vctustis, in nullo (unde dolemus) reperire po-

breviorem conjunctum Lucas, sicut Marcum Matthæus, et hoc forte non sine aliquo sacramento, quia regum est non esse sine comitum obsequio. Unde ille qui regiam personam Christi narrandam suscepit, habuit sibi tanquam comitem adjunctum qui sua vestigia quodammodo sequeretur. Sacerdos autem quoniam in sancta sanctorum solus intrabat, propterea Lucas (cujus circa sacerdotium Christi erat intentio) non habuit tanquam socium subsequentem, qui suam narrationem quodammodo breviaret. Tres tamen isti evangelistæ in his rebus maxime diversati sunt, quas Christus per humanam carnem temporaliter gessit. Porro autem Joannes ipsam maxime divinitatem Domini qua Patri est æqualis, intendit, eamque præcipue suo Evangelio quantum inter homines sufficere credidit, commendare curavit. Itaque longe a tribus istis superius fertur, ita ut hos videas quodammodo in terra cum Christo homine conversari, illum autem transcendisse nebulam qua tegitur omnis terra, et pervenisse ad liquidum cœlum, unde acie mentis acutissima atque firmissima videret in principio verbum Domini apud Deum, per quod facta sunt omnia, et ipsum agnosceret carnem factum ut habitaret in nobis. Item post aliquanta : Unde mihi videntur, inquit, qui ex Apocalypsi illa quatuor animalia ad intelligendos quatuor evangelistas interpretati sunt, probabilius aliquid attendisse illi qui leonem in Matthæo, hominem in Marco, vitulum in Luca, aquilam in Joanne intellexerunt, quam illi qui hominem Matthæo, aquilam Marco, leonem Joanni tribuerunt. De principiis enim librorum quamdam conjecturam capere voluerunt, non de tota intentione evangelistarum, quæ magis fuerat perscrutanda. Multo enim congruentius ille qui regiam Christi personam maxime commendavit, per leonem significatus accipitur. Unde et in Apocalypsi cum ipsa tribu regia leo commemoratus est, ubi dictum est : *Vicit leo de tribu Juda*. Secundum Matthæum enim et magi narratur venisse ab Oriente ad regem querendum, et adorandum, qui eis per stellam natus apparuit, et ipse rex Herodes regem Christum fornidat infantem, atque ut eum possit occidere tot parvulos necat. Quod autem per vitulum Lucas significatus sit propter maximam victimam sacerdotis, neutri dubitaverunt. Ibi enim a sacerdote Zacharia incipit sermo narrantis. Ibi cognatio Mariæ et Elisabeth commemoratur. Ibi sacramenta primi sacerdotii in infante Christo impleta narrantur. Et quæcunque alia possunt diligenter adverti, quibus appareat Lucas intentionem circa personam sacerdotis habuisse. Marcus vero qui neque stirpem regiam neque sacerdotalem vel cognationem vel consecrationem narrare voluit, et tamen in eis versatus ostenditur quæ homo Christus operatus est, tantum hominis figuram in illis quatuor animalibus significasse videtur. Hæc autem animalia tria, sive leo, sive homo, sive vitulus, in terra gradiuntur. Unde isti tres evangelistæ in his maxime occupati sunt quæ Christus in carne operatus est, et quæ præcepta mortalis vitæ exercendæ

A carnem portantibus tradidit. At vero Joannes supra nubila infirmitatis humanæ velut aquila volat, et lucem incommutabilis veritatis acutissimis atque firmissimis oculis cordis intuetur. Hæc beati Augustini pauca de pluribus excerpta testimonia ad repellendam querulorum caluniam epistolæ præfationis inserui, quæ et prisco nostro operi (ut dictum est) tutelam defensionis exhibeant, et præsentī signaculum non ignobile præfigant. Orantem pro nobis sanctam paternitatem vestram gratia superni adjutoris conservare atque ad defensionem Ecclesiæ suæ sanctæ semper corroborare dignetur.

EPISTOLA X,

AD ACCAM.

De expositione Actuum.

B Domino in Christo desideratissimo et vere beatissimo Accæ episcopo, Beda, perpetuam in Domino salutem.

Accepi creberrimas beatitudinis tuæ litteras, quibus me commonere dignatus es, ne mentis acumen inertī otio torpere et obdormire permittam, sed meditando scrutandisque quotidie Scripturis vigil atque indefessus insistam, et post expositionem Apocalypseos sancti evangelistæ Joannis, quam fratris nostri Eusebii rogatu tribus libris complexam, mox tibi transcribendam destinavi, in explanationem quoque beati evangelistæ Lucæ, juxta vestigia Patrum, quantum valeam sudoris impendam. Quod quia facere necdum potui, et operis, videlicet, immensitate perterritus, et obstrepentium causarum (quas tu melius nosti) necessitate præpeditus, ne tamen tuæ postulationis contemneretur auctoritas, quod interim potui, feci. Misi enim opusculum in Actus apostolorum, quod ante non multos dies editum, et velocissime quantum tempus dederat, ne tua sacrosancta voluntas impediretur, emendatum membranulis indideram. Ubi ea quæ vel mystice gesta vel obscurius dicta videbantur, prout potui dilucidare tentavi. In quo me opusculo cum alii plurimi fidei catholicæ scriptores, tum maxime juvit Arator sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconus, qui ipsum ex ordine librum heroico carmine percurrens, nonnullos in eodem metro allegoriæ flores admiscuit : occasionem mihi tribuens, vel alia ex his colligendi, vel eadem planius exponendi. Actus igitur apostolorum (ut beatus Hieronymus ait) nudam quidem sonare videntur historiam, et nascentis Ecclesiæ infantiam texere ; sed si noverimus eorum scriptorem Lucam esse medicum, cujus laus est in Evangelio, animadvertimus pariter omnia verba illius animæ languentis esse medicinam. E quibus nos aliqua juxta modulum nostræ parvitalis exposituri, primo admonere curabimus ipsum evangelistam Lucam, ut dictum est, juxta traditionem veterum Ecclesiæ tractatorum, medicinæ artis fuisse peritissimum, et magis Græcas litteras scivisse quam Hebræas. Unde sermo ejus tam in Evangelio quam in Actibus apostolorum, comptior est, et sæcularium redoleat eloquentiam, magisque testimoniis Græcis utitur quam Hebræis. Ex quo accidit, quod maxime miror, et

propter ingenii tarditatem vehementissimo stupore percussus nescio perscrutari, qua ratione cum in Hebraica veritate a diluvio usque ad Abraham decem generationes inveniantur, ipse Lucas qui Spiritu sancto calæmum regente nullatenus falsum scribere potuit, undecim generationes juxta septuaginta Interpretes adjecto Cainam, in Evangelio ponere maluerit. Ideo autem in Evangelii præmio dicit sibi visum esse ex ordine diligenter scribere, quoniam hoc multi conati sunt. Sed eos debemus accipere, quorum in Ecclesia multa exstat auctoritas, quia id quod conati sunt, implere minime potuerunt. Iste autem non solum usque ad resurrectionem assumptionemque Domini perduxit narrationem suam, ut in quatuor auctoribus evangelicæ Scripturæ dignum suo labore haberet locum, verum etiam deinceps quæ per apostolos gesta sunt, quæ sufficere credidit ad ædificandam fidem legentium vel audientium, ita scripsit, ut solus ejus liber fide dignus haberetur in Ecclesia de apostolorum Actibus narrantis, reprobatis omnibus qui non ea fide qua oportuit facta dictaque apostolorum scribere ausi sunt. Eo quippe tempore scripserunt Marcus et Lucas, qui non solum ab Ecclesia Christi, verum etiam ab ipsis adhuc in carne manentibus apostolis probari potuerunt. Nam Domini nutu gerebatur ut non solum apostoli qui viderant, sed et discipuli qui auditu didicerant, facta Christi dictaque conscriberent, quatenus sequentibus Ecclesiæ doctoribus ea quæ non viderant prædicandi scribendique fiducia pariter et auctoritas præberetur. Actus vero apostolorum, et præcipue beati Pauli, cujus individuus in peregrinando comes exstitit beatus Lucas, sicut videbat ipse, composuit. Quorum contextus omnis, quantum ex aliorum historiis animadvertere potuimus, continet annos viginti octo, id est, Tiberii Cæsaris annos sex, Cæli annos quatuor, Claudii annos quatuordecim. Cujus principis Petrus apostolus Romam venit, et in quarto anno fame facta, octavo anno sunt Judæi Roma expulsi. Item Neronis quatuor annos, quorum duos extremos beatus Paulus Romæ in libera mansit custodia. Ex quo intelligimus in eadem urbe librum esse compositum. Itemque, ut per Judæorum quoque reges eadem tempora discernam, Herodes, Philippus, et Lysanias Tetrarchæ præfuerunt annis sex; Herodes rex qui et Agrippa qui Cæsariæ periit, annos septem; Agrippa filius ejus, sub quo Paulus Romam missus est, annos quindecim. Cujus restant usque ad subversionem Jerusalem annis duodecim. Hæc distinctius executus sum, ut cum ejusdem libelli revolvam historiam, quid sub quo tempore gestum sit evidenter agnoscere possis. Misi autem et explanatiunculam epistolæ beatissimi evangelistæ Joannis, cujus maximam partem ex homiliis sancti Augustini latissima suavitate diffusis compendiosus brevior excerpti. Nonnulla vero in calce etiam proprio sudore subtexui. In quo utroque opere si quid utilitatis inveniris, Dei donis ascribe. Si quid superflui, meæ fragilitati compatere. Intercedentem pro nobis beatitudinem vestram Dominus omnipotens ad regimen Ecclesiæ perpetuo conservet incolumentem.

EPISTOLA XI.

Præfatio de Retractatione Actuum.

Scimus eximium doctorem ac pontificem Augustinum, cum esset senior, libros Retractationum in quædam sua opuscula, quæ juvenis condiderat, fecisse, ut quæ ex tempore melius, crebro ex lectionis usu ac munere supernæ largitatis didicerat, non ut de prisca confusus imperitia, sed ut de suo magis profectu gavisus monumentis inderet litterarum, ac posteris legenda relinqueret. Cujus industriam nobis quoque pro modulo nostro placuit imitari, ut post expositionem Actuum apostolorum, quam ante annos plures rogatu venerabilis episcopi Accæ, quanta valuimus solertia, conscripsimus, nunc in idem volumen brevem retractationis libellum condamus, studio maxime vel addendi quæ minus dicta, vel emendandi quæ secus quam placuit dicta videbantur. In quo etiam quædam quæ in Græco sive aliter, seu plus aut minus posita vidimus, breviter commemorare curavimus. Quæ utrum negligentia interpretis ommissa vel aliter dicta, an incuria librariorum sint depravata sive relicta, nondum scire potuimus. Namque Græcum exemplar fuisse falsatum, suspicari non audeo; unde lectorem admoneo, ut hæc ubicunque fecerimus, gratia eruditionis legat, non in suo tamen volumine velut emendatos interserat, nisi forte ea in Latino Codice suæ editionis antiquitus sic interpretata repererit. Nam et Hieronymus pleraque testimonia Veteris Instrumenti, ut Hebraica veritas habet, edocet; nec tamen hæc ita in nostris Codicibus aut ipse interpretari, aut nos emendare voluit. Verbi gratia: *Non aspiciam hominem ultra, et habitantorem, quievit generatio mea*; et: *Erit sepulcrum ejus gloriosum*; et: *A finibus terræ laudes audivimus*; et: *Omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur*: dicit in Hebræo haberi: *Septem vindictas absolvet*; et: *Ab aliis terræ*; et: *Requies ejus gloriosa*; et: *Habitantorem quietis, generatio mea ablata est*, quæ sic apud Hebræos haberi lectorem voluit, eruditionis solummodo, non autem emendandi gratia, nosse.

EPISTOLA XII,

AD EUSEBIUM.

Dilectissimo fratri Eusebio Beda salutem.

Apocalypsis sancti Joannis, in qua bella et incendia intestina Ecclesiæ suæ Deus verbis figurisque revelare dignatus est, septem mihi (frater Eusebi) videtur esse divisa periochis.

In quarum prima, post præfationem copiosam, ad roborandam fidem fragilium, ac Domini passiones, et posteriores glorias enumeratas, similem Filio hominis Ecclesia cernit indutum: qui commemoratis his quæ specialiter in septem Asiæ gesta vel gerenda sunt Ecclesiis luctas describit et palmas. Ubi sexto loco consulto subjiciendos Ecclesiæ Judæos, et tentationem orbis universi futuram, seque promisit cito esse venturum: septimo autem tepidam ponit

Laodiceam : *Filius enim hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?*

In secunda autem periocha, descriptis in sede Dei quatuor animalibus, et viginti quatuor senioribus, agnum videt, apertis septem libri signati sigillis, cunctos et triumphos Ecclesie reserare futuros. Ubi juxta consuetudinem libri istius, usque ad sextum numerum ordinem custodit; et prætermisso septimo recapitulat, ac duas narrationes, quasi ordinem secutus, septimo concludit. Sed et ipsa recapitulatio pro locis intelligenda est. Aliquando enim ab origine passionis, aliquando a medio tempore, aliquando de sola ipsa novissima pressura, aut non inulto ante dicturus recapitulat. Illud tamen fixum servat, ut a sexto recapitulet.

Tertia vero periocha, sub specie septem angelorum tuba canentium, varios Ecclesie describit eventus.

Quarta, sub figura mulieris parturientis, et draconis eam persequentis, ejusdem Ecclesie labores et victorias aperit, et utrique militie præmia digna rependit. Ubi septem quoque angelorum dicta commemorantur, et facta, et ipsi non pariter, ut supra. Hunc enim mystica solertia numerum pene ubique servat, cum et moris sit ejusdem Joannis, in Evangeliiis quoque et Epistolis nihil tepide et breviter dicere.

Quinta autem periocha per septem angelos septem plagis novissimis terram perfudit.

Sexta damnationem meretricis magnæ, id est, imperie civitatis.

Septima, ornatum uxoris agni, sanctam, videlicet, Jerusalem de cælo a Deo descendentem ostendit.

Septem quoque regulas Tychonii, viri inter suos eruditissimi, quibus ad intelligendas Scripturas studiosi plurimum adjuvantur, breviter commemorandas putavi. Harum prima de Domino et ejus corpore est, quando a capite ad corpus vel a corpore transitur ad caput, et tamen ab una eademque persona non receditur. Una enim persona loquitur dicens: Sicut sponso imposuit mihi mitram, et sicut sponsam ornavit me ornamento; et tamen quid horum capiti, quid corpori, id est, quid Christo, quid Ecclesie conveniat, utique intelligendum est.

Secunda est de corpore Domini bipertito, vel potius de Domini corpore vero atque simulato, ut sancto Augustino magis appellari placuit. Dicit enim Ecclesia: *Fusca sum et speciosa sum; sed utrumque se esse dixit, propter communionem sacramentorum, et propter temporaneam commistionem intra una retia piscium bonorum et malorum. Tabernacula quippe Cedar ad Ismaelem pertinent, quia non erit hæres cum filio liberæ.*

Tertia est de promissis et lege, quæ alio modo, de spiritu et littera, vel de gratia et mandato potest appellari. Hæc sancto Augustino magna quæstio magis quam regula quæ solvendis est quæstionibus adhibenda, videtur. Ipsa est enim quam non intel-

ligentes Pelagiani, vel condiderunt suam hæresim, vel auxerunt.

Quarta est de specie et genere. Species enim pars est; genus autem totum, cujus ea pars est. Sicut unaquæque civitas, pars est totius provincie, et unaquæque provincia, pars est totius orbis. Unde et in notitiam vulgi verba ista venerunt, ut etiam idiotæ intelligant quid specialiter, quid generaliter in quocunque præcepto imperiali sit constitutum. Fit hoc etiam de hominibus, sicut ea quæ de Salomone dicuntur, excedunt ejus modum, et potius ad Christum et Ecclesiam, cujus ille pars est, relata clarescunt. Nec species semper excedit. Sæpe enim talia dicuntur, quæ vel ei quoque, vel ei fortasse tantummodo apertissime congruant. Sed cum a specie transitur ad genus, quasi adhuc de specie loquente Scriptura, ibi vigilare debet lectoris intentio.

Quintam ponit regulam, quam de temporibus nuncupat. Potest autem (ut mihi videtur) etiam de numeris appellari. Hanc tropo synecdoche vel legitimis numeris vigere dicit. Tropus synecdoche est aut a parte totum, aut a toto partem. Quo locutionis modo etiam illa de resurrectione Christi solvitur quæstio, pars enim novissima diei quo passus est, nisi pro tota die accipiatur, id est, adjuncta etiam nocte præterita; et nox in cujus parte ultima resurrexit, nisi totus dies accipiatur, adjuncto, scilicet, illucescente die Dominico, non possunt esse tres dies et tres noctes, quibus se in corde terræ prædixit futurum. Legitimos autem numeros dicit: quos eminentius divina Scriptura commendat, sicut septenarium, vel denarium, vel duodenarium, quibus plerumque vel universitas temporis, vel rei alicujus perfectio designatur. Sicut: *Septies in die laudem dixi tibi*, nihil est aliud, quam, *Semper laus ejus in ore meo*. Tantumdem autem valent, et cum multiplicentur sive per denarium, sicut septuaginta et septingenti; unde possunt et septuaginta anni Jeremie pro universo tempore spiritualiter accipi, quo est apud alienos Ecclesia, sive per seipsos, sicut decem per decem, centum, sicut duodecim per duodecim, centum quadraginta quatuor, quo numero significatur universitas sanctorum in Apocalypsi.

Sextam regulam Tychonius recapitulationem vocat. Sic enim dicuntur in Scripturis quædam, quasi sequantur in ordine temporis, vel rerum continuatione narrentur, cum ad prætera quæ prætermissa sunt latenter narratio revocetur. Sicut in Genesi quod dicitur: *Isti filii Noe in tribubus et linguis suis. Ab his divisæ sunt insulæ gentium super terram. Et statim: Erat autem omnis terra labii unius et sermonum eorumdem*. Ita dictum videtur, tanquam eo jam tempore quo dispersi fuerunt una fuerit omnibus lingua, cum potius recapitulando latenter adjungeret: Qualiter sint linguæ divisæ.

Septima ejusdem regula est, de diabolo et ejus corpore. Aliquando enim in diabolum dicitur, quod non in ipso, sed in ejus corpore poscit agnosci, sicut Dominus beato Job, ejusdem hostis fraudes et

vires exponens, inter alia dicit : Numquid ad te preces multiplicabit, aut loquetur tibi mollia? Non enim ipse diabolus legitur uspiam pœnitentiam acturus, sed corpus ipsius quod damnatum in fine dicturum sit : *Domine, Domine, aperi nobis*. Has ergo regulas non in Apocalypsi tantum, id est, in revelatione sancti Joannis apostoli, quam idem Tychonius et vivaciter intellexit, et veridice satisque catholice disseruit, præterea duntaxat loca, in quibus suæ partis, id est, Donatistarum schisma defendere nisus, persecutiones, quas ipsi a religioso Valentiniano principe, videlicet, ut hæretici, pertulerunt, Ecclesiis eorum et plebibus, domibusque et possessionibus sub Catholicorum manum contraditis, sacerdotibus exilio retrusis, deflet, et martyria vocans, has in eadem gloriatur Apocalypsi fuisse prædictas, verum in omni quoque Scriptura canonica, et præcipue prophetica, easdem vigere regulas, qui quis vigilanter intenderit, inveniet. Cujus quidem auctoris et nos in hoc opere sensum secuti, nonnulla quæ extrinsecus posuit, breviandi causa, omisimus, plura vero quæ illi, utpote viro ingenioso, et qui, sicut de eo dictum est, veluti rosa in spinis effloruit aperta, nec quæsitu digna videbatur, quantum vel magistrorum traditione, vel memoria lectionis, vel etiam captu nostri sensus attingere potuimus, superadjicere curavimus. Nam et hoc in præceptis habemus, ut percepta talenta cum usuris referamus ad Dominum. Cumque opus memoratum in tres libellos revelandæ mentis gratia findi placuisset, nescio quo enim modo, ut beatus Augustinus ait, ita libri termino reficitur lectoris intentio, sicut labor viatoris hospitio. Nihilominus tamen ut facilius quærentibus inventio redderetur, eadem capitulorum intemerata series, juxta quod in ipso libello quondam præpositis brevibus distinxeram, per omnia videbatur esse servanda. Nostræ siquidem, id est, Anglorum gentis, inertie consulendum ratus, quæ et non dudum, id est temporibus beati Gregorii papæ, semen accepit fidei, et idem quantum ad lectionem tepide satis excoluit, non solum dilucidare sensus, verum sententias quoque stringere disposui. Nam et aperta magis brevitatis quam disputatio proluxa memoriæ solet infigi. Opto in Christo valeas, dilectissime frater, Bedæque tui semper memor esse digneris.

EPISTOLA XIII.

AD ACCAM.

De Samuelis libri primi allegorica interpretatione.

Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus. Et alibi : *Omnia in figura contingebant illis*. Scripta sunt ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt. Sed et beatus apostolus Petrus dominicæ incarnationis, passionis et posterioris gloriæ tempora commemorans, dicit inter cætera : *Et omnes prophetæ a Samuel, et deinceps qui locuti sunt, etiam annuntiaverunt istos dies*. Si enim ad nostram correptionem,

A doctrinam vel consolationem, omnia scripta sunt, nec soli Jeremias et Isaias cæterique tales, qui verbis futura signaverunt, sed et Samuel, Jonas et Esdras, eorumque consimiles, qui præterita, vel sua vel aliorum, gesta sive dicta conscripsere, dies istos, hoc est novæ gratiæ, luce radiantes insinuant, insistendum nobis summopere est, et pro suo cuique modulo Christi juvante gratia nitendum, ne ea quæ propter nos scripta sunt nostro nos torpore vel incuria quasi aliena prætereant. Sed quo sensu in his correptionem, qua ratione doctrinam, quo intellectu consolationem nanciscamur, qualiter omnia dies istos loquantur et annuntient, sollicitè ac vigilanter intendamus, imitantes pro captu nostri ingenio scribam illum doctum in regno cælorum, qui profert de thesauro suo nova et vetera. Nam si vetera tantummodo de thesauro Scripturarum proferre, hoc est, solas litteræ figuras sequi Judaico more curamus, quid inter quotidiana peccata correptionis, inter crebrescentes ærumnas sæculi consolationis, inter innumeros vitæ hujus errores spiritualis doctrinæ legentes vel audientes acquirimus, dum aperto libro, verbigratia, beati Samuelis, Elcanam virum unum duas uxores habuisse reperimus, nos maxime, quibus ecclesiasticæ vitæ consuetudine longe fieri ab uxors complexu et cœlibes manere propositum est, si nos etiam de his et hujusmodi dictis allegoricum noveimus exculpere sensum, qui vivaciter interius castigando, erudiendo, consolando reficit?

C Unde tuo crebro, dilectissime ac desiderantissime omnium qui in erris morantur antistitem, Acca, provocatus hortau, tuis fretus orationibus, memorati prophetæ, qui tunc vocabatur Videns, scripta perlustrans, si quid, donante illo qui ei multa spiritualia dedit videre, spirituale ac mysticum poteram contueri, litteris mandare curabo. Et post qualemcunque expositionem beati Lucæ dictorum, quibus evangelicos, vel ipsius Domini, vel apostolorum ejus actus describit, etiam hunc sanctissimum Dominum ex matris vero Nazarum, non minus suis in scriptis evangelicæ, quam historici functionis officio probare satagam, quippe qui et ipse omnia Mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi sacramenta figurato felix historiæ, sed plenissimo designavit eloquio. Denique, ut de cæteris taceam, sinus David, locum nativitatis, officium pastoris, ruborem ac pulchritudinem aspectus, modum unctionis, insigne virtutum, pondus tribulationum, et promissi olim regni gloriam, arcta consideres, si quanta in his singulis fide et veritatis Evangelicæ congesta mysteria sint cernas. Verum hæc suo loco planius, nunc ex ordine junctum opus, superno solum fidens auxilio, e patrum vestigia sequens, aggrediar. Et si quidem multorum, ut desidero, meus sudor utilitati et comodo profuerit, multa me donandum mercedem illis a Domino spero; sin autem, nec mihi tamen mea solertia, quæ me tanto tempore laboris hujusce otiosum esse, supervacuisve rebus animum inulgere non sinit, infructuosa exi-

stere poterit. Ergo, age, vidēamus, propheta Samuel, qui locutus est et annuntiavit dies istos, quod ejusdem locutionis et annuntiationis suæ fecerit initium; et ex ordine disserentes, beati Petri apostolorum principis adjutorio, qui cuncta, quibus diebus sint aptanda, perdoctit, qualiter singula sint eisdem diebus aptanda, quæramus.

EPISTOLA XIV.

De mansionibus filiorum Israel.

Domino in Christo dilectissimo et cum omni semper honorificentia nominando antistiti Accr, Beda fidelis tuus famulus.

Quasdam mihi pariter, dilectissime antistitum, non tamen unius ejusdemque difficultatis solvendas quæstiones destinando, parumper me ab inchoata beati prophetæ Samuelis expositione ad Mosen Isaiamque scrutandos articulum deflectere cogis. Quarum prima quæ ad historiam præteriti temporis respicit, aut facile fortasse clarescet, aut non magno periculo remanebit occulta. Secunda vero, quod ad fidem pertinet futurorum, si aliter quam decet sentiatur, cavendum est ne fovea nefandissimæ hæresios incurratur. Quæris ergo mansiones filiorum Israel, quæ quadraginta et duæ pariter in ultima libri Numerorum parte computantur, quot vel quibus sint annis aptandæ longissimi illius itineris, quod ab Ægypto ad terram repromissionis agebatur. Cunctis enim legentibus liquet, quamvis annos ejusdem itineris eodem prope quo et mansiones numero concludi, nequaquam tamen singulos annos in singulis castris eos fuisse commemoratos. Ubi, sicut in omnibus soleo, tuæ beatitudini præmissus dico quod sentio, castra, videlicet, vel mansiones easdem trium tantummodo congruere curculis annorum, primi, videlicet, secundi et quadagesimi, egressio- nis ex Ægypto.

Quorum primus continet annu mansiones certa distinctione duodecim. Primam esse duodecima die primi mensis ingressum; ultimam solitudinem Sinai, prima die tertii mensis aditam, eper undecim menses continuos, construendi tabernaculi, docendæ legis gratia, minime relictam. Iuarum, videlicet, duodecim mansionum novem solummodo liber Exodi nominatim exprimens, cæteras tres sub deserti Sin, quod esse dicitur inter Elim et Sinai, vocabulo indistincte præterit.

Secundus annus complectitur mansiones viginti et unam, quibus in ordine historiarum unctis indifferenter sub solitudinis Pharan nomine comprehensis, prima solum, secunda et ultima hoc est sepulcra concupiscentiæ Aseroth et Cadessuo distinguuntur ex nomine; sed in catalogo mansionum pariter omnes quot numero fuerint, vel uo nomine dictæ, diligenter ostenditur. Quarum prima mansio, hoc est, sepulcra concupiscentiæ, solum mense ejusdem secundi anni vicesimo secundo die mensis est introita. Anno enim secundo, et Scriptura dicit, mense secundo, vicesimo die mensis, moverunt castra de deserto Sinai, et requit, inquit, nubcs

in solitudine Pharan, profectique sunt de monte Domini via trium dierum, donec venirent ad locum mansionis, quæ merito populi carnes Ægyptias desiderantis, sepulcrorum concupiscentiæ nomen accepit. Ultima autem harum mansionum, id est, Cades, quo die vel mense ejusdem anni sit ingressa, non dicitur; sed tamen quia et ipsa in solitudine Pharan sita quia eodem anno fuerit adita, non tacetur. Scriptum est enim: *Et populus non est motus de loco illo, donec, revocata Maria, profectus est de Haseroth factis tentoriis in deserto Pharan; ibi locutus est Dominus ad Moysen dicens: Mitte viros qui considerent terram Chanaan; quod ne proxima post Haseroth mansione jussum factumque putetur, sed potius intelligatur in ultima earum quæ sub Pharan solitudinis nomine continentur impletum, videamus quod infra scriptum est: Reversique exploratores terræ post quadraginta dies, omni regione circuita, venerunt ad Moysen et Aaron et ad omnem cætum filiorum Israel in desertum Pharan, quod est in Cades. Sed et in Deuteronomio Moyses ipse loquitur populo: Cumque venissetis in Cadesbarne, dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhæi quem Dominus Deus noster daturus est nobis, vide terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi, ascende eam; et accessistis ad me omnes atque dixistis: Mitte viros qui considerent terram, etc. Quod autem eandem mansionem secundo anno exitus de Ægypto adierunt, a qua tamen peccato murmurationis retro reverti ac multo tempore per desertum vagi errare et passim cadere meruerunt, testatur Moyses in sequentibus, dicens: Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore; profectique inde venimus in solitudinem quæ ducit ad mare Rubrum, sicut mihi dixerat Dominus, et circumivimus montem Seir longo tempore. Et infra: Tempus autem quo ambulavimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zared, triginta octo annorum fuit, donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut juraverat Dominus. Zared autem non nomen est mansionis, de illis dico quadraginta duabus, sed nomen torrentis, ad quem, sicut in Numerorum volumine legitur, transgressa tricesima octava mansione nomine Ilie ab Aram venerunt. Quem relinquentes, inquit, castra metati sunt contra Arnon, quæ est in deserto et prominet in finibus Amorrhæi; quod quadagesimo anno gestum fuisse nos latet. Qui videlicet annus, quadagesimus idem et ultimus, longissimæ per desertum viæ mansiones continet numero decem, quarum prima est magno labore reperta: eadem ipsa Cades deserti Sin, quam ante triginta octo annos, ut dictum est, culpa prævaricationis exigente, post se reversi reliquerant. De qua ita scriptum est: *Veneruntque filii Israel et omnis multitudo in desertum Sin, mense primo, et mansit populus in Cades, Mortuaque est ibi Maria et sepulta est in eodem loco. Cumque indigeret aquam populus, coegerunt adversum Moysen et Aaron, etc., ad id quod scriptum est: Hæc est aqua contradictionis, ubi jurgati sunt filii Israel contra Dominum et sanctificatus est in eis. Notandum-**

que quod eandem Cades in deserto Pharan et in deserto Sin Scriptura sitam referat. Unde conjici datur consueto more locorum partem deserti Pharan, ubi Cades est, specialiter Sin appellari. Sin autem non ipsa est, quam mox transgresso mari Rubro inter Elim et Sinai pertransiere, sed alia prorsus, aliisque apud Hebræos scripta elementis. Secunda vero eadem quadragesimi anni mansio est mons Hor, in quo occubuit Aaron prima die quinti mensis; ultima, campestris Moab super Jordanem contra Jericho, ubi Deuteronomium meditates manserunt usque dum post mortem Moysi, Josue duce. prima die decimi mensis sicca fluvii Jordanis profunda transirent. Fiunt ergo omnes mansiones primi anni duodecim, secundi viginti et una, ultimi et ipsa vicesima prima quæ est Cades et aliarum novem, id est simul omnes quadraginta et duæ: ubi diligentius intuendum quare legislator tanta solertia trium annorum conscripto catalogo reliquas maluerit præterire silentio, ita ut tanto temporum vel potius sæculorum spatio distincta mansionum loca sub contextu continuæ narrationis quasi mox subinvicem succedentia connectat: *Egressisque de Hebrona castra metali sunt in Asiongaber. Inde profecti venerunt in desertum Sin, hæc est Cades. Egressi de Cades, castra metali sunt in monte Hor*; cum superiora sollicitius inquisita doceant eos secundo suo profectiois anno de Asiongaber venisse et post longos triginta et octo annorum anfractus, derelicta tandem eadem Cades venisse in montem Hor, nequaquam hoc frustra, sed magni mysterii gratia taliter actum conscriptumque debet intelligi, ubi salvo subtiliore tractatum moraliter puto sentiendum. Quodque mansionum contextus earundem qui de servitute Ægyptia liberatos ad terram repromissionis provehit, sicut beatus Hieronymus in libro super iis dictato enucleatius exponit, altipetax est spiritualium ascensio virtutum, quibus Ecclesia Christi, quibus quæque anima fidelis spe libertatis ad supera de hac convalle lacrymarum ad dispositum sibi locum, hoc est, ad videndum Deum deorum in Sion, festina satagit ascendere, donec salvo nostri boni operis incessu proficimus de virtute in virtutem quasi castra quædam mansionesque, Deo duce, rectissimas Dei conspectu dignissimas per desertum mundi sitiensis agamus. At quoties vitii quibuslibet subripiantibus a cæpto veritatis calle deviamus, non statim ad altiores virtutum gradus ascendere possumus, sed interim ab infimis miseræ mentis defectibus, paulatim superiora debeamus pœnitendo repetere, donec dignis pœnitentiæ fructibus actis perveniamus re. lices ad illum de quo lapsi sumus modum culmen quod ad tempus iter agere virtutum, exuti veteri homine cum actibus ejus et induti novo qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate: quod mors et funeratio patrum peccantium in deserto ibidemque adultæ natæ significat juvenutis alacritas, quæ, fluvio mortis devicto, digna sit regnum supernæ promissionis intrare. Ita enim & in renovata nostræ bonæ conversationis adventu.

A sicut Aquilæ, tanta jam ac talia malignis spiritibus gratiæ spiritualis ac sic intermissum occurrentes valeamus firmare castra supernorum profectuum, quæ non solum divino respectui grata, sed et spiritualium patrum sint scriptis ac laude dignissima. Hæc de prima tua quæstione, charissime, quia plana videntibus et historico sunt transacta cursu, mox lectis tuæ beatitudinis epistolis rescribere satagemus. De Prophetæ autem testimonio quod pariter exponendum misisti, si quid Deo concedente memoria dignum sentire poterimus, et ipsum tibi quantocius non celare curabimus. Orantem pro Ecclesia sua sanctam beatitudinem vestram sancta et individua Trinitas incolumem custodiat.

EPISTOLA XV.

B *De eo quod ait Isaias: « Et claudentur ibi in carcere et post dies multos visitabuntur. »*

Domino beatissimo et intima semper charitate venerando, sancto antistiti Accæ, Beda, humillimus servorum Christi, salutem.

Quoniam quidem, primæ tuæ propositioni festinato respondens, secundam, quæ mihi videbatur obscurior, opportunius rebar ex tempore considerandam; nunc ergo de illa juxta mei ingentiori sensum, quod catholicæ et absque scrupulo fidei dici et intelligi possit exponam. Quæris enim (quod prorsus quæsitum dignum, nescio autem an a meis similibus est quærendum) quomodo intelligendum sit quod de die judicii scribens Isaias dicit inter cætera: *Et erit in die illa, visitabit Dominus super militiam cæli in excelso et super reges terræ qui sunt super terram, et congregabuntur in congregationem unius fascis in lacum et claudentur ibi in carcere, et post multos dies visitabuntur, et erubescet luna, et confundetur sol cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion et in Jerusalem et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.* Ad hoc autem quærendum admonitum te asseris ex lectione tertii nostri in Samuelem libelli, ubi infixum in capite Goliæ lapidem super æterna neque unquam penitus excutienda diaboli et angelorum sociorumque ejus pœna interpretantes, hujusce sententiæ memoriam fecimus, non tamen hæc quomodo intelligenda sit, sed quomodo intelligenda non sit edisserentes, il est, quia nequaquam post multos dies sint liberandi quibus in ultimo examine dicatur: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum.* Neque enim sibi contrarius esse potest idem ipse propheta, qui alibi dicit: *Et videbunt cadavera virorum qui prævaricati sunt in me; vernis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur.* Sin autem, qualiter intelligenda sit quæritur, palam tuæ sanctitati, domine in Christo dilectissime, profiteor nequaquam ausum dicere quod intellexerim quid in hac sententia senserit et sentiri voluerit propheta Isaias. Sed tamen, quid ipse pure, ut reor, et catholice sentiam tibi præcipienti pandero non abnego. Primo diligentius inspiciens quid de hac beatus Hieronymus in suo illo pu'cherrimo in eundem prophetam opere loquebatur: « Quod autem sequitur (inquit): Et post multos dies visitabuntur,

videtur applaudere amicis meis, qui diabolo et dæmonibus dant pœnitentiam, quod multa post tempora a Domino visitentur; sed considerent quia non dixerit aperte Scriptura divina, visitabuntur a Domino, vel, Visitabuntur ab angelis, sed absolute, Visitabuntur. Ex qua ambiguitate verbi et remedium potest intelligi et correptio quod, postquam iusti præmia receperunt, illi in pœnis perpetuis visitentur. Et tamen sciendum quod iudicium Dei humana non possit scire fragilitas, nec de pœnarum magnitudine atque mensura ferre sententiam, quæ Domini arbitrio derelicta est. Quibus profecto verbis doctissimus vir et errorem redarguit eorum qui diabolum cum angelis et hominibus reprobis autumant post longa licet tempora completi examinis ultimi supplicii eruendum, et ex prophetæ dictis hoc intelligi posse demonstrat, quod postquam iustis in iudicio præmia sempiterna donentur, damnati perpetua pœna reprobis incognito nobis ordine visitentur; quod autem remedium aliquantulum nacturi sunt, non tamen a tormentis omnibus solvendi, aut certe graviore alibi correptione placenti, quod tamen qualecunque et quantulumcunque et quodocunque venturum sit, solius æternæ iudicis scientiæ pateat. Verum, qui nusquam alibi Scripturarum legimus aliquid huiusmodi sensum adest de augendis sive minuendis post diem iudicii reproborum tormentis. Namque de amba Habacuc cum propheta quidam, quasi in auxilium huiusmodi sensus, assumunt: *In ira misericordiæ memor eris*, hoc ambiguum, aliud vero est clara luce perspicuum: quod videlicet iratus causa prævaricationis hominibus Deus in hanc convallem lacrymarum eos de paradisi gaudiis expulerit, non tamen his sicut angelis de cælo cadentibus spem respiscendi abstulerit, sed insuper auditorium frequentiam recuperandæ salutis adhibuerit. Memoratus spiritus vadens et non rediens quod singulis nobis peccantibus, qui in seipso semper tranquillus est videatur irasci dum punit, attamen digne pœnitentibus mox misereri meminert; quod denique eidem propheta dixit enim hoc in oratione pro ignorantibus ignorantem peccanti ad oram irascens statim sit misertus oranti, cui simile est illud Psalmistæ: *Nunquid obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordiam suam?* Hoc namque et huiusmodi dicta omnia, sicut et illud: *Visitabo in virga iniquitates eorum, et addam plagas vestras septuplum*, et cætera talia, certum est quod huius sæculi, in quo misericordiam et iudicium sancti Domini cantant, statui convenient. Incertum autem si et futuri, in quo sit quod in alio psalmo Deo dicitur: *Quia tu reddes singulis secundum opera eorum*, quia, inquam, manifeste Scriptura aliquid post universale iudicium talis futuræ mutationis non dicit, est [F. sunt] qui illum prophetæ versiculum, quo clausos in carcerem lac reges terræ post multos dies visitaturos [F. visitandos] perhibet, non post longum tempus consummati novissimi examinis, sed in ipso examine putent adimplendum. Quia, videlicet, homines majorum scelerum rei, per multos ante iudicium dies congregati in lacum mise-

* Locus omnino corruptus

riæ, in ipso iudicii tempore sint per resurrectionem ad modicum evocandi de lacu, mox peracto iudicio cum recepto corpore eundem recludendi in lacum. Cujus visitationis post multos dies futuræ, id est, resurrectionis et iudicii advenientis tempore, sequentes quoque versiculi complebunt; quibus dicitur: *Et erubescet luna et confundetur sol cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, etc.* Hæc etenim in die iudicii futura, quando et gloriam regni sui universis et beatitudinem suæ visionis sanctis ostensurus est Christus. Loquitur et prophetia sæpe et apertius evangelica Scriptura, dicente Domino: *Sed in illis diebus, post tribulationem illam sol contenebrabitur et luna non dabit splendorem suum, et stellæ cæli erunt decedentes, et virtutes quæ sunt in cælis movebuntur, et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa et gloria.* Neque hoc quod dicitur: *Et erit in die illa, visitabit Dominus*, putet quisquam huic assertioni contrarium, quasi non possit dici in die illa futurum quod multis ante iudicium diebus constat implendum. Solet namque Scriptura de die iudicii loquens non solum diem illam, sed et horam illam nuncupando præcurrentia proxime ante iudicium tempora signare. Denique et Joannes apostolus, tam longo ante diem iudicii tempore scribens, ait: *Filioli, novissima hora est, et, sicut audistis, quia Antichristus venit. Nunc autem Antichristi multi facti sunt, unde scimus quia novissima hora est.* Et ipse Dominus in Evangelio cum diceret: *Qua die autem exiit Lot a Sodomis, pluit ignem et sulphur de cælo et omnes perdidit, secundum hæc erit qua die Filius hominis revelabitur*, continuo subjunxit, et ait: *In illa hora qui fuerit in tecto et vasa ejus in domo, ne descendat tollere ea, et qui in agro similiter non redeat retro.* Videbatur enim ut, die revelationis præmissa, protinus horam illam subjungeret, non aliam debuisset horam intelligi quam eam qua ipsa revelatio contingeret. Attamen, hora nominata, Dominus non ea quæ in die revelati iudicii futura, sed quæ ante diem revelandi iudicii essent facienda signavit. Neque enim pluendi Domino ignem et sulphur de cælo quisquam in Sodomis ad pœnitentiam commissorum recurrere, sicut nec ad augmentationem eorumdem procurrare spatium temporis habuit, neque Filio hominis revelato aliquis facultatem sicut nec voluntatem habere poterit, vel repetendi desideria quæ cum mundo superius ascendendo reliquerat, vel relinquendi fructus virtutum spiritualium quibus catenus exercendis inservierat. Hoc est enim relicta in domo vasa descendendo tollere et operantum in agro retro præposterum ire cum omnes inopinatus iudicis adventus præoccupans timere solummodo ac de operum suorum retributione cogitare compulerit. Sic ergo Apostolus in ipsis adhuc primordiis Novi Testamenti novissimam horam jam venisse testatur. Et si Dominus de die iudicii ac revelatione adventus sui faciens sermone repente intulit, quid in illa hora cavendum, quid sit fidelibus agendum, quæ tamen admonitis manifesta ratione probatur non

ad ipsum iudicii advenientis articulum pertinere, sed potius ad vicina imminuentis iudicii tempora, de quibus promissum fuerat: *Venient dies quando desiderabitis videre unum diem Filii hominis et non videbitis, et dicent vobis: Ecce hic, et paulo post: Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit et in die Filii hominis; edebant et bibebant, uxores ducebant et dabantur ad nuptias; ecce quanto magis propheta, qui, tot sæculorum voluminibus novi testamenti tempora præcurrens, prophetiæ oculum longe ad speculandos extremi temporis eventus extendit, potuit de consummatione sæculi loquens ea pariter interserere, quæ non jam instante, sed imminente adhuc ipsa consummatione futura cernebat. Unde libet paulo superiora loci hujus prophetici, de quo quæstio est, diligentius inspicere, et quomodo partim ad diem iudicii, partim ad vicina iudicio tempora pertinebant, explicare. Prævaricantes, inquit, prævaricati sunt et prævaricatione transgressores prævaricati sunt. Hæc ante diem iudicii fieri quis non videat, quando, sicut Dominus prædixit, scandalizabuntur multi et invicem tradent et odio habebunt invicem; et multi pseudoprophetae surgent, et seducent multos, et cum abundabit iniquitas refrigescet charitas multorum? Deinde subjungit: *Formido et fovea et laqueus super te qui habitator es terræ; et erit, qui fugerit a voce formidinis, cadet in foveam, et qui se explicaverit de fovea tenebitur laqueo; et hæc, appropiante, non autem adhuc apparente, iudicio, temporibus, videlicet, Antichristi, ventura esse perspicuum est. Quis enim, veniente de cælis Domino, et resuscitatis in ictu oculi omnibus, vacuum de loco ad locum fugere, vel per diversa evadendi consilia mentem versare, quod hujus vitæ statui solum congruit? Temporibus igitur, ut dixi, novissimæ persecutionis aptius hæc verba conveniunt: formido, etc., namque, quia habitatorem terræ præoccupandum dicit, ipse est turbo præfatæ persecutionis, de qua ad beatum Job Dominus, Antichristi gesta explicans, ait: *Per gyrum dentium ejus formido; et ad discipulos in Evangelio: Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet, vel quali formidine cupiebat liberari propheta, qui dicit: A timore inimici eripe animam meam. Notandum enim quod non ait a gladio inimici, sed a timore, inquit, inimici eripe animam meam, quia non hoc erat [F. orat] fortis martyr, ut non enim corporaliter occidat inimicus; sed hoc nimirum, ut non timeat eum qui occidit corpus, animam autem non potest occidere, ne forte hunc timendo offendant eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam, quod in certamine positus medio constat evenisse, qui, adversa non ferendo pœnarum, vitam negabant æternam. De qualibus hic dicitur: *Et erit, qui fugerit a voce formidinis, cadet in foveam. Fugiens quippe a voce formidinis, cadit in foveam, qui, ob minas vel tormenta persecutoris, fidei constantiam deserens, Christum perdere non timet. Fuerunt autem nonnulli qui, violentia tormentorum coacti, Christum voce magis quam mente****

A negarent, ideoque elapsi manibus tortorum, rursus, juvante fraterna compassione, redirent ad Christum, et quem prius timide negaverant, in ejus denuo fortiter confessione perstarent, culpamque apostasiæ perfectissime, vel longo pœnitentiæ medicamento, vel etiam restaurato martyrum certamine, delerent. At quidem in martyrio lapsi, ne resipiscendo ad pœnitentiam quam proposuerant veniamque redeundi tempus haberent, statim interficiebantur ardente adversario animas jugulare, non corpora, quibus apte congruit quod hic propheta consequenter adjungit: *Et qui se explicuerit de fovea, tenebitur laqueo. Cum enim hujusmodi animarum necem a priscis Ecclesiæ persecutoribus, membris videlicet diaboli, Christianis illatam noverimus, quis dubitet eandem multo amplius inferendam, ubi ipse malorum omnium dux et origo Satanas suum de abyso ad persequendam Ecclesiam caput extulerit? His autem propheta de proximo ante diem iudicii tempore prædictis, adjicit consequenter ea quæ bifariam, ni fallor, possunt rectissime intelligi, quod cataractæ de excelsis apertæ sunt, et concutientur fundamenta terræ, confractioe confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra, agitatione agita-bitur terra, sicut ebrius. Potest enim et de ipso terræ elemento dictum accipi, quod tempore novissimo penitus a pristino statu commovendum sit. Possunt etiam terræ nomine homines qui in terra habitant designari, et ejusdem rationalis terræ concussio, confractio, contritio, commotio, agitatio sicut ebrii illa intelligi, de qua Dominus in Evangelio, cum dixisset: *Erunt signa in sole et luna et stellis, subjungit dicens: Et in terris pressura gentium; vel certe illa de qua mox addidit, præ confusione, iniquis, sonitus maris et fluctuum arescentibus hominibus præ timore et expectatione, quæ superveniunt universo orbi. Quod autem addit propheta: *Et auferetur quasi tabernaculum unius noctis et gravabit eam iniquitas sua et corruet et non adjiciet ut resurgat, specialiter ad diem iudicii respicit, quando præterit figura hujus mundi et ea quæ nunc in illo est hominum conversatio transit. Qua de die novissimo intermixta sententia, rursus ad ea quæ diem novissimum terribilia præcedunt, id est, ad interitum Antichristi prædicendum, sermonem convertit, *Et erit, inquit, in die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso et super reges terræ qui sunt super terram, et congregabuntur unius fascis in lacum et includentur ibi in carcerem. Visitabit Deus namque super militiam cæli in excelso, cum, interfecto Antichristo, potentiam spirituum immundorum magna ex parte contriverit, quæ militia cæli recte vocatur, vel quia ab initio de cælestibus ad ima corruens, vel quia commorata in aere, qui sæpe in Scripturis cælum nuncupatur, pertinax cum humano genere bellandi studium gerit. Unde dicit Apostolus non esse nobis colluctationem adversus carnem, sed adversus principatus et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequii in cælestibus. Et per prophetam Dominus futuram****

eorum perditionem describens : *Inebriatus est, inquit, in cælo, gladius meus.* In die ergo illa, id est, in tempore quo formido et fovea et laqueus maxime illius et ultimæ tribulationis habitatorem terræ capturus est, quando gente contra gentem et regno consurgente adversus regnum, concutientur fundamenta terræ, et ipsa suis se invicem incolis impugnantibus confringetur, conteretur, commovebitur, agitabitur sicut ebrius, appropinquante et jamjamque imminente ablatione et ruina ipsius, visitavit Dominus super militiam cæli in excelso mittendo angelum de cælis, qui hominem illum peccati, filium perditionis, qui elevatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, divina virtute perimatur : quod beatus papa Gregorius per Michaelem archangelum patrandum fore, ex Apocalypsi sancti Joannis intelligit, ubi scriptum est : *Et factum est prælium in cælo Michael et angeli ejus præliabantur cum dracone, et draco pugnabat et angeli ejus, et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cælo.* Visitabitur ergo super militiam cæli, cum perimetur Antichristus, quia et illo interempto, virtus spirituum malignorum, qui eum in ostendendis signis mendacibus joverant, infirmata cassabitur, et ipse non sine ratione potest inter militiam cæli deputari pro eo, quia se non solum super angelos omnes, verum etiam super omnem divinæ majestatis celsitudinem exaltare præsumit. Visitabitur et super reges terræ, qui sunt, ministros, videlicet, Antichristi et factorum fraudumque ejus fautores et cooperatores, qui infirmis ac terrenis mentibus impio dominantur imperio, quos Jubium non est finiendo eodem furore suæ tribulationis esse perituros. Juxta quod in omnibus, qui contra Ecclesiam exarserunt, bellorum auctoribus factum historiæ tradunt. Notandum enim quod non ait aperte Super omnes reges terræ, sicut nec Super omnem militiam cæli; sed absolute, *visitavit Deus, inquit, super militiam cæli in excelso, et super reges terræ, qui sunt super terram;* unde licet hæc non de generali omnium, sed de speciali quorundam hominum angelorumque malorum dejectione dicta intelligi; et *congregabuntur in congregationem unius fascis in lacum, et includentur ibi in carcerem,* de animabus dicitur eorum quorum, Domino visitante, corpora dabuntur in mortem, quæ etsi non simul egressæ de corpore, cunctæ tamen suo quæque in ordine eundem congregabuntur in fascem, ejusdem pœnarum perennium concludentur [in] ergastulum. Juxta utique dispositionem districti judicis, ut qui pari mente impugnaverunt Ecclesiam, pariter suæ theomachiae supplicium luant. Quod et de cæteris reprobis fieri doctores Ecclesiae tradunt, pares, videlicet, in culpis, pariter damnandos in pœnis et hæc esse quod de zizaniis ait Dominus : *Alligate ea fasciculo ad comburendum, avaros cum avaris, luxuriosos cum luxuriosis, perjuros cum perjuris, et cæteros quoque peccatores cum similis culpæ complicitibus, simul æternis ignibus esse mergendos.* Congregabuntur ergo, pereunte

Antichristo, ministri deceptionum ejus in carcerem gehennalium pœnarum, et post multos dies visitabuntur : tempore, videlicet, resurrectionis omnium, quando ad hoc tempus animæ eorum modicum evocabuntur ab inferis ut, recepto corpore, statim exemplo judicio, cum cæteris peccatoribus eisdem relabantur in pœnas. Neque huic nostræ assertioni, qua Antichristum ante multos dies adveniens judicii universalis dicimus occidendum, putet aliquis obsistere quod de ipso loquens Apostolus ait : *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, destruet illustratione adventus sui;* significat namque hoc dicendo Apostolus, quod tanta tamque terribili plaga sit conterenda ac finienda potestas illius diaboli, ut nulli dubium sit quin dominici adventus præsentia ad perdendam superbiam adfuerit, juxta quod et in Herode, qui Jacobum occidit et Petrum misit in carcerem, Scriptura gestum commemorat; et in cæteris Christianorum persecutoribus ecclesiasticæ Historiæ æque factum produnt, vel certe interfecturum dicit eum spiritu oris Domini et illustratione adventus ejus destructurum, quia nimirum veniente eo ad judicium *novissima inimica destruetur mors,* et omnis ad integrum cum eo qui habet mortis imperium, id est, diaboli satellitum, ejus potentia peribit. Namque quod non statim extincto illo homine peccati filio perditionis universale sit adventurum judicium, Daniel Propheta testatur, qui in ultima suæ prophetiæ visione regni illius acta describens cum eundem regni tempora mille ducentis nonaginta diebus, id est, tribus semis annis, comprehenderit, repente intulit : *Beatus qui exspectat et pervenit ad dies mille trecentos triginta quinquæ.* Quem versiculum beatus presbyter Hieronymus his verbis exponit : « Beatus, inquit, qui, interfecto Antichristo, dies super numerum perfinitum quadraginta et quinque præstolatur, quibus est Dominus atque Salvator in sua majestate venturus. » Quare autem post interfectionem Antichristi quadraginta et quinque dierum silentium sit, divinæ scientiæ est, nisi forte dicamus dilatio regni sanctorum patientiæ comprobatio est; sed et hoc notandum in eo quod scriptum est, *Et post multos dies visitabuntur,* quia ipsa multorum dierum appellatio congruentius hujus sæculi temporibus assignetur, quæ alterna dierum ac noctium vicissitudine multiplicantur, quam futuri, ubi cessantibus horarum discursibus, sanctis erit Dominus in lucem sempiternam, et impii, ligatis manibus ac pedibus, exteriores mittentur in tenebras. Ideoque recte sentiendum quia qui nunc infernalium tenebrarum carcere tenentur, post multos labentis hujus sæculi dies visitentur, in illa utique hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem Domini et procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vivæ, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicii, cujus visitationis tempore fiet hoc quoque quod sequitur : *Et erubescet luna et confundetur sol,* id ipsum Domino in Evangelio attestante, qui ait : *Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur*

et luna non dabit lumen suum; et paulo post: *Et tunc plangent omnes tribus terræ et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa et majestate, et mittet angelos suos cum tuba et voce magna et congregabunt electos ejus a quatuor ventis.* Quod autem quasi sub eodem textu propheta subjungit in clausula dicens: *Cum regnabit Dominus exercituum in monte Sion et in Jerusalem et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus,* magis exacto iudicii discrimine complebitur, cum ablatis impiis, ne videant gloriam Dei, sancti omnes in supernæ civitatis mansionem ad contemplandam perpetuo speciem sui Conditoris intrabunt. Ubi notandum quia, sicut hoc loco quasi pariter futura dicuntur quæratibus [F. quæ ratio] manifesta discretim futura esse declarat, ita esse superius pariter et quasi sub unius diei iudicii articulo contextantur, quæ partim imminente ipso die iudicii, partim jam apparente constat implenda. Quem enim legentium latet quin rubor lunæ et confusio solis vel ante diem vel in ipso die sit futura iudicii, glorificatio autem Domini non ea qua cunctis in iudicio et justis et injustis apparebit, sed qua in conspectu senum suorum tantummodo, id est, electorum, revelabitur, tunc sit potius illis ostendenda, quando ibunt impii in supplicium æternum, ipsi autem in vitam æternam, quo tempore, si tamen in tempore dici libet quod æternum est, non rubor lunæ, non confusio solis jubæ obscurat, sed, sicut alibi dicit idem propheta: *Erit lux sicut lux solis, et lux solis erit septemplier sicut lux septem dierum, in die qua alligaverit Dominus vulnus populi sui et percussuram plagæ ejus sanaverit.* His de quæstione periculosissima, sancte antistes, pro modulo nostro expositis, repeto in fine quod in principiis dixi, quia non summe [F. sum] ausus dicere intellexisse quid propheta in ea sentire voluerit. Spero autem, superna donante gratia, quia nec textui propheticæ lectionis nec rationi catholicæ fidei sint inconvenientia quæ de ea disputans scripsi. Sed nec me infructuosum meo lectori futurum credo in his quæ scripsi, quem etsi in sanctuarium prophetici sensus introducere nescivi, ab aratro tamen hæreticæ deceptionis longius abduxi, præmonendo, videlicet, ne verba prophetæ male interpretans, peccatores quosque criminibus suis inferni carcere semel damnatos credat aliquando visitatione divina revocandos ad veniam, quin potius suimet suorumque curam sedulus agat, quatenus expurgati a vitiis, ornati bonis operibus, diem expectent ultimam, quod et nunc prophetam et omnes Ecclesiæ magistros do-

A cuius dubium non est. Intercedentem pro nobis humilitudinem vestram superna gratia semper adjuvare dignetur!

EPISTOLA XVI.

De septem Epistolis canonicis.

Jacobus, Petrus, Joannes, Judas septem Epistolas ediderunt, quas ecclesiastica consuetudo catholicas, hoc est, universales, cognominat. In quibus ideo prima Epistola Jacobi ponitur, quia ipse Jerosolymorum regendam suscepit Ecclesiam. In catalogo enim apostolorum priores solent nominari Petrus et Joannes. Verum fons et origo evangelicæ prædicationis incipiens a Jerosolymis per orbem diffusa et universum. Cujus cathedræ dignitatem etiam Paulus apostolus in eo nominando venerans ait: *Jacobus, Cephas et Joannes, qui videbantur columnæ Ecclesiæ,* vel certe quia ipse duodecim tribubus Israelis, quæ primæ crediderunt, suam Epistolam misit, merito prima poni debuit; merito Petri secunda, quia ipse electis advenis, qui Græce dicuntur *proselytæ*, hoc est, eis scripsit qui de gentilitate ad judaismum, de judaismo ad electionis evangelicæ gratiam conversi sunt. Merito Joannis Epistolæ tertio loco sunt positæ, quia his scripsit ipse qui de gentibus crediderunt, cum nec natura nec professione exstitissent. Denique multi scriptorum ecclesiasticorum, in quibus est sanctus Athanasius, Alexandrinæ præsul Ecclesiæ, primam ejus Epistolam scriptam ad Parthos esse testantur. Merito Judæ posita est ultima, quia quamvis et ipse magnus est, tribus tamen præcedentibus apostolis minor est; vel quia prima Jacobi scripta est Epistola, deinde Petri, post eas Joannis, ideo nunc usque ordinem quo scriptæ sunt retinent. Constat enim quia beatus Jacobus tricesimo post passionem Domini anno suum consummavit martyrium; Petrus tricesimo octavo, hoc est, ultimo anno Neronis, passus est, et ipse in secunda sua scripsit Epistola: *Certus sum quia velox sit depositum tabernaculi mei secundum quod et Dominus noster Jesus Christus significavit mihi per revelationem.* Unde patet quia imminente passione hanc scripsit Epistolam, cum multo ante Jacobus migravit ad Christum. Neque vero conveniebat ejus Epistolæ ab invicem separari, quas iisdem scripsit Ecclesiis. Porro Joannes multo post tempore suas Epistolas simul et Evangelium scripsit, qui post occisionem dominicam reversus de exilio turbatam se absente per hæreticos reperit Ecclesiam, quos in suis Epistolis percussiens sæpe cognominat Antichristos.